

Analýza vplyvu dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky

Miroslava Kyšová

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Miroslava Kyšová
Osobní číslo: M21062
Studijní program: B0411P050002 Účetnictví a daně
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Analýza vlivu daně z přidané hodnoty na příjmy státního rozpočtu České republiky

Zásady pro vypracování

Úvod

Definujte cíle a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Proveďte literární rešerši z vybraných literárních zdrojů na téma daně z přidané hodnoty.

II. Praktická část

- Analyzujte příjmy České republiky.
- Zpracujte analýzu vlivu daně z přidané hodnoty na státní rozpočet České republiky.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: **cca 40 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BERNARDI, Luigi; CHANDLER, Mark W. S. a GANDULLIA, Luca (ed.). *Tax systems and tax reforms in new EU members*. Routledge studies in the modern world economy. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. ISBN 9780415654333.
NERUDOVÁ, Danuše. *Daňová politika v Evropské unii*. Daně. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 9788075526823.
ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 28 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace včetně judikátů SD, odraz ekonomické krize v daňové politice EU, zdanění finančního sektoru*. 6. aktualiz. a přeprac. vyd. včetně CD. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 9788072019250.
VANČUROVÁ, Alena a ZÍDKOVÁ, Hana. *Daňový systém ČR: cvičebnice*. 3. díl, Selektivní daně ze spotřeby, daň z přidané hodnoty, majetkové daně. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-173-5.
ZÍDKOVÁ, Hana. *Daň z přidané hodnoty: efektivita jejího systému a výběru v Evropské unii*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2023. ISBN 978-80-245-2487-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Pavlína Kirschnerová, Ph.D.**
Ústav financí a účetnictví

Datum zadání bakalářské práce: **28. června 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **5. srpna 2024**

L.S.

doc. Ing. Michal Pilík, Ph.D.
děkan

Ing. Milana Otrusínová, Ph.D.
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 28. června 2024

**PROHLÁŠENÍ AUTORA
BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE**

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze diplomové/bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

Jméno a příjmení: Miroslava Kyšová

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalárska práca sa zaoberá príjmom z dane z pridanej hodnoty v rámci celkových príjmov štátneho rozpočtu Českej republiky. Cieľom bakalárskej práce je analyzovať vývoj a vplyv dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky. Teoretická časť obsahuje vysvetlenia ekonomických pojmov, ktoré súvisia s témou, štátny rozpočet a daň z pridanej hodnoty. Praktická časť sa zameriava na posúdenie hospodárenia štátu, a analýzu dane z pridanej hodnoty a celkových príjmov štátneho rozpočtu. Analýza preukazuje významnú závislosť príjmov štátneho rozpočtu na príjmoch z DPH.

Kľúčové slová: Daň z pridanej hodnoty, štátny rozpočet, príjmy štátneho rozpočtu, daň, hrubý domáci produkt.

ABSTRACT

The Bachelor's thesis deals with income from value-added tax within the overall income of the State budget of the Czech Republic. The purpose of the baccalaureate work is to analyse the evolution and impact of value-added tax on the total revenue of the State budget. The theoretical part explains the economic concepts relating to the subject, the State budget, and value-added tax. The practical part focuses on the economical management of State and the analysis of value-added tax and the total revenue of the State budget. The analysis shows that the State budget revenue is heavily dependent on VAT revenue.

Keywords: Value-added tax, state budget, state budget income, tax, gross domestic product.

Touto cestou by som rada úprimne poďakovala pani Ing. Pavlíně Kirschnerové, Ph.D, za jej odborné a neoceniteľné rady, konštruktívnu kritiku, vedenie práce, podporu, čas a trpezlivosť počas celého obdobia písania mojej bakalárskej práce.

Ďalej by som sa rada poďakovala mojej rodine a priateľom, ktorí mi poskytovali porozumenie a oporu počas celého štúdia a písania tejto bakalárskej práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
CIELE A METÓDY SPRACOVANIA PRÁCE.....	10
I TEORETICKÁ ČASŤ.....	11
1 ŠTÁTNY ROZPOČET	12
1.1 ROZPOČTOVÁ SKLADBA	13
1.2 PRÍJMY ŠTÁTNEHO ROZPOČTU	13
1.2.1 Daňové príjmy.....	14
1.2.2 Nedaňové príjmy	17
1.3 VÝDAJE A SALDO ŠTÁTNEHO ROZPOČTU	18
1.4 SPRÁVA ŠTÁTNEHO ROZPOČTU	18
2 DAŇ Z PRIDANEJ HODNOTY.....	21
2.1 HARMONIZÁCIA DPH ZO STRANY EÚ	21
2.2 LEGISLATÍVNA ÚPRAVA DPH V ČR.....	23
2.3 DAŇOVÉ SUBJEKTY	23
2.3.1 Platiteľ dane	25
2.3.2 Identifikovaná osoba	26
2.4 SADZBY DANE	26
2.4.1 Vývoj sadzieb dane	27
2.5 PREDMET DANE	28
II PRAKTICKÁ ČASŤ.....	30
3 HOSPODÁRENIE ČR OD ROKU 1993.....	31
4 ANALÝZA PRÍJMOV Z DANE Z PRIDANEJ HODNOTY VOČI CELKOVÝM PRÍJMOM ŠTÁTNEHO ROZPOČTU.....	35
4.1 VPLYV SADZIEB DPH NA VÝŠKU PRÍJMOV DPH A PRÍJMOV ŠR	39
4.2 ANALÝZA PRÍJMOV Z DPH V RÁMCI HDP	42
4.3 ANALÝZA ODVODU DPH Z EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ ROZDELENÝCH PODĽA KLASIFIKÁCIE CZ-NACE	44
CELKOVÉ ZHRNUTIE ANALÝZY	49
ZÁVER	51
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	52
ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK.....	56
ZOZNAM OBRÁZKOV	57
ZOZNAM TABULIEK	58
ZOZNAM GRAFOV	59
ZOZNAM PRÍLOH.....	60

ÚVOD

Bakalárska práca sa zaoberá štátnym rozpočtom a daňou z pridanej hodnoty v Českej republike. Hlavným cieľom je analýza vplyvu dane z pridanej hodnoty na celkové príjmy štátneho rozpočtu a ich vývoj. Štátny rozpočet je zložený z príjmov, výdajov a salda. Príjmy z dane z pridanej hodnoty sa radia do daňových príjmov štátu a po prerozdelení pomocou rozpočtového určenia daní ich do štátneho rozpočtu náleží viac než 60 % z celoštátneho hrubého výnosu z DPH.

Teoretická časť vysvetľuje základné ekonomické pojmy, spojené s témou bakalárskej práce, pomocou literárnej rešerše. Sú to najmä pojmy ako štátny rozpočet, ktorý je nástrojom plánovania a financovania činností spojených s chodom štátu a je plánom finančného hospodárenia štátu, ktorého položky sa následne delia pomocou rozpočtovej skladby, ktorá triedi príjmy a výdaje podľa rôznych hľadísk. Ďalej v teoretickej časti sú rozdelené rozpočtové príjmy a výdaje podľa druhového hľadiska, konkrétnejšie sú definované daňové príjmy a v rámci nich je definovaná daň a jej základné funkcie, rozdelenie daní podľa väzby na príjmy pomocou daňovej sústavy, ktorá zobrazuje všetky dane, ktoré sú na území Českej republiky vyberané. Keďže štátny rozpočet je priamo podriadený Ministerstvu financií, je definované v teoretickej časti aj správa dane a úrady zodpovedné za správu jednotlivých daní. Ďalším dôležitým pojmom je daň z pridanej hodnoty, ktorá je v teoretickej časti definovaná ako univerzálna a jediná všeobecná nepriama daň všetkých členských štátov Európskej únie, je vysvetlená jej harmonizácia zo strany EÚ a legislatívna úprava zo strany ČR, následne sú definované jej subjekty, predmet a sadzby dane, ktoré sú pre rok 2024 základná sadzba DPH v hodnote 21 % zo základu dane a znížená sadzba DPH v hodnote 12 % zo základu dane.

Praktická časť začína definíciou indikátorov hospodárenia štátu, salda hospodárenia za roky 1993 až 2023 a hrubého domáceho produktu za roky 1993 až 2022, a následne je analyzovaný ich vývoj. Ako aj naznačuje téma práce, cieľom je analyzovať vplyv DPH na príjmy štátneho rozpočtu, na čo sa zameriava ďalšia časť praktickej časti. Sú použité voľne prístupné dáta dostupné na stránkach Finančnej správy ČR, Českého štatistického úradu a Českej národnej banky. Je analyzovaný vývoj príjmov z DPH a celkových príjmov štátneho rozpočtu od vzniku Českej republiky. Ďalej je analyzovaná závislosť príjmov štátneho rozpočtu na príjmoch z DPH pomocou štatistických výpočtov a sú zodpovedané cieľové otázky, uvedené v cieľoch a metódach. V nasledujúcej podkapitole sa práca zmeriava na zmeny sadzieb DPH a ich vplyv na výšku príjmov z DPH. Ďalej práca analyzuje

aj vplyv hospodárenia štátu, konkrétne HDP, na príjmy ŠR a príjmy z DPH, keďže HDP je predstaviteľom výkonnosti ekonomiky a vyjadruje všetky statky a služby vytvorené v rámci územia daného štátu. Za výšku príjmov z DPH zodpovedajú odvody DPH z ekonomických činností klasifikovaných pomocou klasifikácie CZ-NACE. Tieto odvody DPH sú tiež analyzované v praktickej časti, sú určené najviac a najmenej prospievajúce ekonomické činnosti v rámci odvodu DPH, a vývoj ich odvodu DPH je bližšie analyzovaný. V závere sú zhodnotené výsledky práce a práca je zhrnutá.

CIELE A METÓDY SPRACOVANIA PRÁCE

Hlavným cieľom práce je analyzovať vývoj a vplyv dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky.

V teoretickej časti je vykonaná rozsiahla literárna rešerš. Využité sú odborné knihy, zákony, legislatívne dokumenty, vyhlášky a smernice, z ktorých sú čerpané definície, sadzby a procesy, týkajúce sa dani z pridanej hodnoty a štátneho rozpočtu. Všetky použité zdroje sú voľne dostupné v univerzitnej knižnici alebo na internetových stránkach.

Cieľ práce skúma praktická časť. Prvá kapitola praktickej časti skúma hospodárenie Českej republiky od jej vzniku pomocou salda hospodárenia a hrubého domáceho produktu. Následne je vykonaná analýza vývoja DPH a celkových príjmov ŠR. Pomocou regresnej štatistiky je zistený vzťah medzi DPH a celkovými príjmami ŠR. Prvým výstupom regresnej štatistiky je korelačná analýza, ktorá zisťuje mieru závislosti celkových príjmov ŠR na príjmoch z DPH. Druhým výstupom je regresná analýza, ktorá skúma vhodnosť použitých dát pre model, ich štatistickú dôležitosť a závislosť celkových príjmov ŠR na príjmoch z DPH. Ďalej sú v praktickej časti analyzované zmeny sadzieb DPH a ich vplyv na výšku príjmov z DPH. Následne je pomocou regresnej štatistiky analyzovaná závislosť príjmov ŠR na hrubom domácom produkte, a konkrétne závislosť príjmov z DPH na HDP. Nakoniec sú, v závislosti na odvode DPH, analyzované ekonomické činnosti a ich prínos pre štátny rozpočet z hľadiska odvodu DPH.

V rámci správneho výstupu analýzy sú skúmané nasledujúce otázky:

1. Existuje vzťah medzi príjmami z DPH a výškou celkových príjmov štátneho rozpočtu?
 - a. Ak Áno, aký silný je tento vzťah?
2. Aký podiel majú príjmy z DPH na výške celkových príjmov štátneho rozpočtu?
3. Ako vplývajú zmeny sadzieb DPH na výšku príjmov z DPH?
4. Ktoré odvetvie ekonomických činností najviac prispieva pomocou DPH do štátneho rozpočtu?

Analýza je vykonaná z dát dostupných na stránkach Finančnej správy Českej republiky, Ministerstva financií Českej republiky, Českého štatistického úradu a Českej národnej banky. V závere bakalárskej práce je celá práca zhodnotená a zhrnutá.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 ŠTÁTNY ROZPOČET

„Státní rozpočet představuje plán finančního hospodaření státu na daný rozpočtový rok, kterým se zajišťuje plnění ekonomických, sociálních a politických funkcí státu.“ (Státní rozpočet 2023 v kostce: kapesní příručka Ministerstva financí ČR, © 2023, s. 11). Štátny rozpočet patrí do kategórie verejných rozpočtov, ktoré sú nástrojom na financovanie činností a existencie verejných inštitúcií spadajúcich do verejného sektoru. Verejné rozpočty sú navzájom poprepájané vzájomnými mnohoúrovňovými vzťahmi, a tvoria tak sústavu verejných rozpočtov, na čele ktorej je štátny rozpočet ako najvýznamnejší verejný rozpočet predurčujúci fungovanie celej sústavy (Lajtkepová, 2021, s. 13).

Hlavnou vlastnosťou verejných rozpočtov je bilancia, kedy príjmová strana vyvažuje tú výdajovú a môžu nastať 3 situácie:

- príjmy a výdaje sa rovnajú a to značí ideálny stav, no v realite je táto situácia veľmi nepravdepodobná,
- príjmy prevyšujú výdaje pri prebytkovom rozpočte, kedy prebytok musí byť vysporiadaný prevodom do rezervných fondov,
- výdaje prevyšujúce príjmy spôsobujú deficitný rozpočet, vzniká „schodek“, ktorý sa kumuluje a musí sa dorovnávať (Lajtkepová, 2021, s. 13 a 14).

Zostavovanie rozpočtov má určité zásady naprieč celou sústavou. Zásady sú pravidlá, ktorými sa riadia všetky verejné subjekty spoločne a sú upravené príslušnými právnymi normami. Hlavnou zásadou je každoročné zostavovanie a schvaľovanie rozpočtu. Táto zásada obmedzuje platnosť rozpočtu a použitie finančných prostriedkov na jeden rozpočtový rok. Ďalšími zásadami sú:

- reálnosť a pravdivosť, ktoré odrážajú skutočnosť pomocou objektívnej analýzy ekonomických procesov,
- úplnosť a jednotnosť zostavenia pre celú rozpočtovú sústavu a tým zabezpečuje prehľadnosť a zrozumiteľnosť všetkých procesov súvisiacimi s verejnými rozpočtami,
- a publicita, inak povedané verejnosť rozpočtov, ktoré musia byť uverejnené ešte pred prerokovaním a schválením zastupiteľskými orgánmi (Poslanecká snemovňa parlamentu prerokováva a schvaľuje štátny rozpočet) (Lajtkepová, 2021, s. 16).

1.1 Rozpočtová skladba

Klasifikácia jednotlivých položiek príjmov a výdajov štátneho rozpočtu je upravená vyhláškou Ministerstva financií č. 323/2002 Sb., o rozpočtovej skladbe. Rozpočtová skladba umožňuje spoľahlivo triediť a identifikovať jednotlivé položky a operácie, zaisťovať hospodárenie rozpočtu a konsolidovať príjmy a výdaje za celú rozpočtovú sústavu. Existuje 12 hľadísk podľa ktorých sa príjmy a výdaje triedia: „*odpovednostní, druhové, odvětvové, konsolidační, podkladové, prostorové, nástrojové, doplňkové, programové, účelové, strukturální a transferové*“ (Lajtkepová, 2021, s. 17).

Základným a hlavným hľadiskom triedenia príjmov a výdajov štátneho rozpočtu je **druhé hľadisko**, ktoré odlišuje jednotlivé príjmy a výdaje pomocou štvormiestnych kódov, ktorých prvé číslo označuje triedu, druhé zoskupenie položiek, tretie podzoskupenie položiek a posledné konkrétnu položku (Lajtkepová, 2021, s. 18). Existuje 7 tried do ktorých sa triedia príjmy a výdaje štátneho rozpočtu:

- Trieda 1 – Daňové príjmy
- Trieda 2 – Nedaňové príjmy
- Trieda 3 – Kapitálové príjmy
- Trieda 4 – Prijaté transfery
- Trieda 5 – Bežné výdaje
- Trieda 6 – Kapitálové výdaje
- Trieda 8 – Financovanie

Celkové triedenie príjmov a výdajov je uvedené v prílohe č. 2 k vyhláške č. 412/2021 Sb., o rozpočtovej skladbe (Vyhláška č. 412/2021 Sb., o rozpočtovej skladbe).

1.2 Príjmy štátneho rozpočtu

Príjmy štátneho rozpočtu sú zdroje, ktoré majú za úlohu pokryť štátne výdaje. Tieto zdroje delíme na bežné, kapitálové a ostatné. Bežné príjmy majú predpoklad každoročného opakovania a mali by byť schopné pokryť bežné výdaje bez toho aby si musel štát požičiavať zdroje na vyrovnanie schodku, avšak v realite sa tak nedeje. Do bežných príjmov sa zaraďujú daňové príjmy, ktoré sú zložené z daní a poistného na sociálne zabezpečenie, a nedaňové príjmy, do ktorých patria poplatky a príjmy z vlastnej činnosti (Černohorský, 2020, s. 424-427).

Kapitálové príjmy majú tendenciu reagovať na vývoj ekonomiky. V prípade recesie, kedy je ekonomika oslabená, by kapitálové príjmy mali byť nižšie ako kapitálové výdaje, ktoré následne majú pomôcť naštartovať ekonomiku. Naopak, v prípade, kedy ekonomika rastie, by kapitálové príjmy mali prevyšovať kapitálové výdaje. Kapitálové príjmy obsahujú príjmy spojené s financiami od EÚ alebo príjmy z predaja majetku a emisií dlhopisov. Ostatné príjmy sú príjmy, ktoré nespádajú do bežných alebo kapitálových príjmov (Černohorský, 2020, s. 425-427).

1.2.1 Daňové príjmy

Lajtkepová (2021, s. 32) tvrdí, že daňové príjmy sú „jednoznačne nevyznamneším veřejným příjmem“, zaradzuje do nich dane, cla, poplatky a príspevky na sociálne zabezpečenie.

Daň je definovaná ako „peněžní, povinnou (a vynutitelnou), nenávratnou, neúčelovou a neekvivalentní, zákonem určenou platbou do veřejného rozpočtu“ (Lajtkepová, 2021, s. 32). Daň je nenávratná, pretože daňovému subjektu nevzniká nárok na ich vrátenie a ani iné protislužby zo strany štátu. Neúčelovosť dane súvisí s jej použitím, pričom v čase výberu nie je možné určiť na aký účel bude daná daň použitá. Neekvivalentnosť platby dane spočíva v tom, že výška odvedenej dane priamo úmerne nesúvisí s množstvom využívaných verejných služieb, ktoré sú nemenné a rovnako prístupné pre všetkých občanov bez ohľadu na to aké vysoké dane odvádzajú štátu (Müllerová a Šindelář, 2022, s. 31).

Dane delíme podľa rôznych kritérií, najzakladanejším kritériom je väzba na príjem (dúchod) poplatníka:

- dane **priame** sa odvádzajú z príjmu a majetku daňového subjektu, a sú nimi dane z príjmov fyzických a právnických osôb, cestná daň a dane z nehnuteľností,
- dane **nepriame** sa viažu na ceny tovarov a služieb nakupovaných spotrebiteľmi, nie je možné dopredu určiť ich poplatníka, ktorý výslednú daň zaplatí, iba platiteľa, ktorý konkrétnu daň odvádza štátu (Müllerová a Šindelář, 2022, s. 31-33).

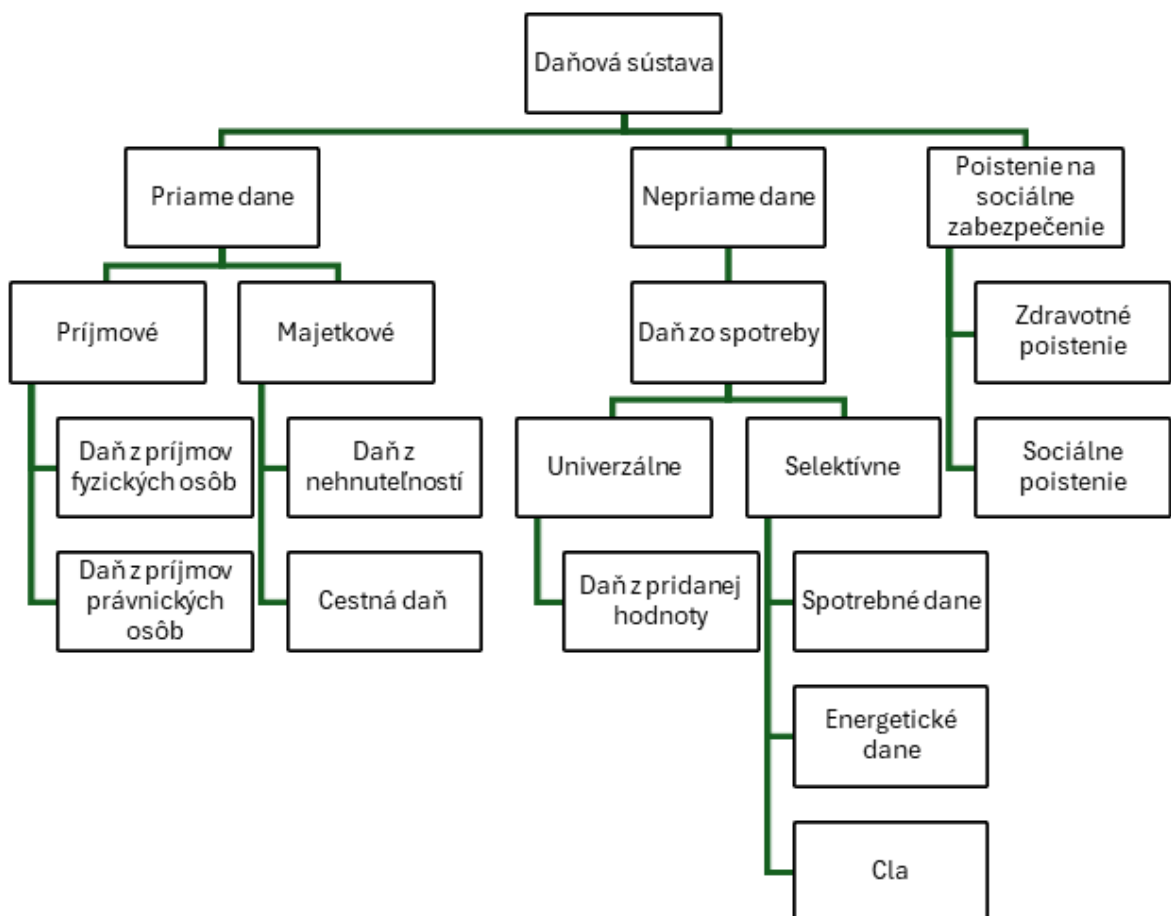
Nepriame dane môžeme ďalej rozdeliť na:

- **univerzálne** dane, ktoré sa vzťahujú na všetky výrobky a služby, teda daň z pridanej hodnoty,
- **selektívne** dane, spotrebné dane, ktoré sa vzťahujú iba na konkrétne výrobky, tovary alebo služby,

- **energetické dane**, ktoré sa odvádzajú z elektriny, zemného plynu a tuhých palív (Müllerová a Šindelář, 2022, s. 33).

V nadväznosti na rozdelenie dani na priame a nepriame, môžeme definovať **daňovú sústavu** ako súhrn daní, ktoré sú vyberané v štáte za určený čas. Všetky tieto dane sú upravené v príslušných daňových zákonoch. V ČR je daňová sústava (obrázok 1) zložená z dvoch druhov daní, priamych a nepriamych, a zahŕňa aj sociálne a zdravotné poistenie (Müllerová a Šindelář, 2022, s. 31).

Obrázok 1 Schéma daňovej sústavy ČR

Zdroj: Müllerová a Šindelář, 2022, s. 32

Daňové príjmy tvoria v priemere 88 % celkových príjmov ŠR. Príjmové dane sú tvorené daniami z príjmov fyzických a právnických osôb, ktoré obe v priemere tvoria 11 % celkových príjmov ŠR. Spotrebné dane tvoria v priemere 13 % z celkových príjmov ŠR a majetkové dane tvoria dohromady v priemere iba 1 % z celkových príjmov ŠR. V rámci daní najväčšiu časť tvorí daň z pridanej hodnoty a to v priemere 23 % celkových príjmov ŠR. Aj

podľa Vančurovej a Zídkovej (2021, s. 17) výnos DPH presahuje výnosy ostatných selektívnych daní dohromady, vďaka svojmu širokému základu, a je teda **najvyšším daňovým príjmom verejných rozpočtov**.

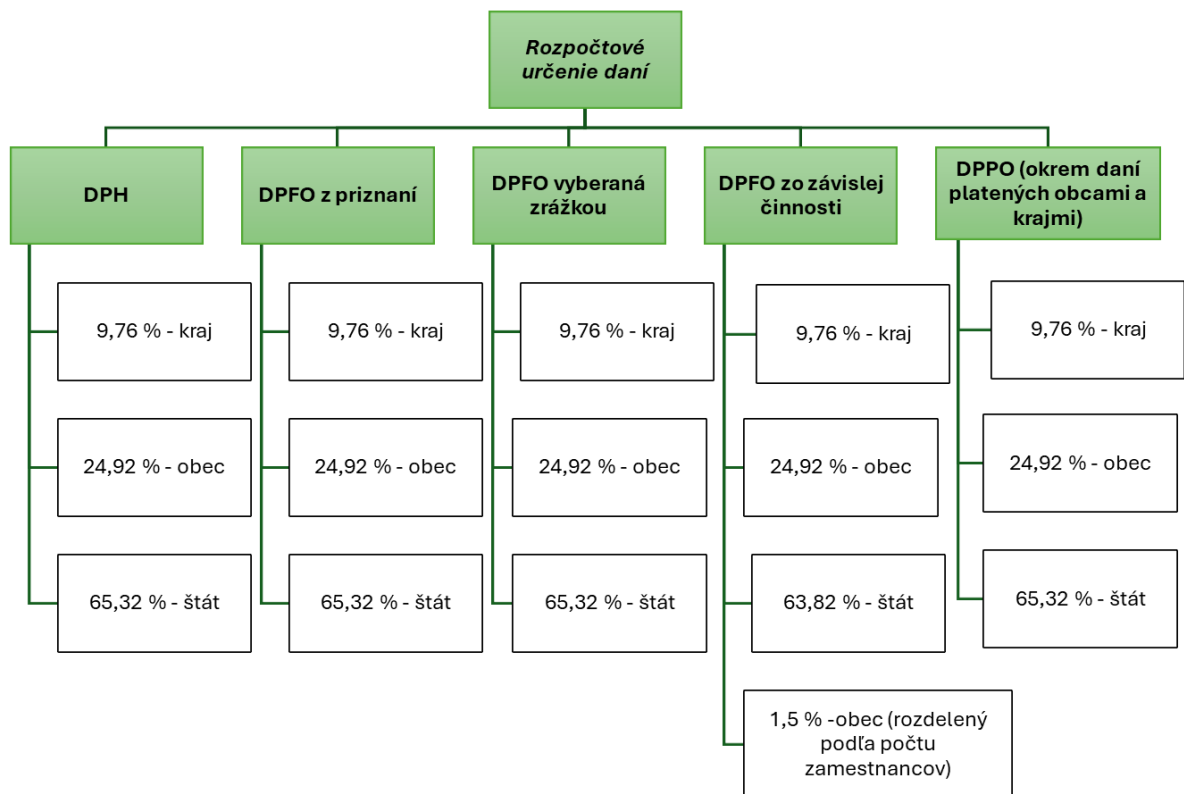
Väčšina daňových príjmov je ďalej prerozdeľovaná podľa **daňového (rozpočtového) hľadiska**, ktoré je jedno z najdôležitejších hľadísk pre rozpočtovú a fiškálnu politiku z aspektu prerozdeľovania daňových príjmov. Pomocou tohto hľadiska sa určuje štruktúra verejných rozpočtov a mimorozpočtových fondov, a priradzovanie jednotlivých príjmov v rámci rozpočtovej sústavy (Lajtkepová, 2021, s. 41).

Dane sa v rámci rozpočtového hľadiska rozdeľujú na:

- celoštátne alebo federálne dane vyberané na celom území štátu, ktoré sú príjmom štátneho rozpočtu,
- municipálne, ktoré sú vyberané obcami a sú aj ich príjmom,
- dane vyšších územnosprávnych celkov, ktoré sú nimi vyberané a patria do ich rozpočtových príjmov (Lajtkepová, 2021, s. 42).

Podľa zákona č. 243/2000 sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), sa celoštátny hrubý výnos z daní pre rok 2024 rozdeľuje podľa schémy zobrazenej na obrázku 2.

Obrázok 2 Rozpočtové učenie daní v ČR

Zdroj: Zákon č. 243/2000, o rozpočtovém určení daní – Vlastné spracovanie

Krajom náleží 9,76 % z celoštátneho hrubého výnosu uvedených daní, obciam 24,92 % z celoštátneho hrubého výnosu uvedených daní a v prípade DPFO zo závislej činnosti obciam pripadá ešte 1,5 % z celoštátneho hrubého výnosu z tejto dane, avšak rozdeleného podľa prepočítaného počtu zamestnancov. Štátu prináleží dopočet do 100 % z celoštátneho hrubého výnosu uvedených daní po prerozdelení krajom a obciam. Daň z nehnuteľností v plnej výši prináleží obci, na ktorej katastrálnom území sa zdaňovaný pozemok, stavba alebo iný predmet dane z nehnuteľností nachádza. Cestná daň naopak v plnej výške náleží štátu (Rozpočtové určení daní: Grafické schéma, © 2024).

1.2.2 Nedaňové príjmy

Druhou kategóriou bežných príjmov štátneho rozpočtu sú nedaňové príjmy. Lajtkepová (2021, s. 22) tvrdí, že „u štátneho rozpočtu tvorí nedaňové príjmy zpravidla jen jednotky procent“. Do nedaňových príjmov sa zaradzujú príjmy z užívania majetku, z jeho prenájmu a z jeho predaja, príjmy z vlastnej činnosti inštitúcií, napríklad predaj tovarov a poskytovanie služieb, poplatky za úkony orgánov štátnej správy, napríklad súdne poplatky

alebo poplatky za zápis nehnuteľností do katastra nehnuteľností, a ostatné nedaňové príjmy ako napríklad prijaté sankčné platby.

Ako už bolo spomenuté v kapitole 1.2. **kapitálové príjmy** sú určené na krytie investičných (kapitálových) výdajov. Tvoria ich najmä príjmy z predaja verejného majetku, strednodobé a dlhodobé bankové úvery, a príjmy z emisie dlhopisov (Lajtkepová, 2021, s. 24).

1.3 Výdaje a saldo štátneho rozpočtu

Verejné výdaje sú finančné toky, ktoré sú špeciálne určené na uskutočňovanie jednotlivých fiškálnych funkcií štátu, rozdeľovanie a používanie verejných príjmov a mimorozpočtových fondov (Lajtkepová, 2021, s. 23). Výdaje z pohľadu hradiacej povinnosti štátu delíme na „mandatorní, quasi-mandatorní a nemandatorní výdaje“. Mandatorní výdaje sú zákonom alebo právnymi normami dané (dávky dôchodkového, nemocenského, sociálneho poistenia, platby zdravotného poistenia,...). Quasi-mandatorní výdaje sú považované za nevyhnutné no nie sú priamo upravené zákonom (platy štátnych zamestnancov, výdaje na obranu,...). Ostatné nepovinné výdaje, ktoré nie sú dane zákonom ani inými predpismi, avšak sú potrebné pre rozvoj hospodárstva a spoločnosti nazývame nemandatorní výdaje (Státní rozpočet 2023 v kostce: kapesní příručka Ministerstva financí ČR, © 2023, s. 22 a 23).

Saldo hospodárenia štátneho rozpočtu je nesúlad medzi rozpočtovými príjmami a výdajmi,. Negatívne saldo, „schodek“, je zapríčinený deficitom rozpočtu, keď výdaje preyšujú príjmy, a vzniká záväzok. Deficit je najčastejšie krytý predajom štátnych dlhopisov, takzvaným deficitným krytím, kedy ekonomické subjekty nakupujú dlhopisy a tak požičiavajú štátu peniaze. Menej obľúbené spôsoby financovania rozpočtového deficitu sú zahraničné úvery, pôžičky od centrálnej banky, využitie rozpočtových prebytkov z minulých rokov, zvyšovanie daní a predaj majetku. Naopak, v prípade, kedy príjmy preyšujú výdaje, nastáva prebytok, pozitívne saldo, ktoré sa ukladá do rezervných fondov na budúce financovanie napríklad rozpočtového deficitu (Hrbková et al., 2020, s. 86).

1.4 Správa štátneho rozpočtu

Štátny rozpočet ako hlavný nástroj financovania činností a chodu verejných inštitúcií zodpovedá priamo Ministerstvu financií Českej republiky. Ministerstvo financií je „ústředním orgánem státní správy pro státní rozpočet republiky, státní pokladnu České republiky, fišální politiku, finanční trh, daně, poplatky a clo, finanční hospodaření, finanční kontrolu, účetnictví, audit a daňové poradenství, hospodaření s majetkem státu, privatizaci

majetku státu,....“ (Ministerstva, © 2024). Ministerstvo financí taktiež zaisťuje členstvo v medzinárodných finančných inštitúciách ako sú Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, a Európska únia. Ako ústredný orgán štátnej správy pre štátny rozpočet priamo riadi organizácie nevyhnutelné pre správu financií štátneho rozpočtu. Sú nimi Úrad pro zastupování státu ve věcech majetkových, Celní správa a Finanční správa (Lajtkepová, 2021, s. 19).

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových je významnou inštitúciou spadajúcou pod ministerstvo financí. Jeho hlavnou úlohou ako aj napovedá jeho názov je zastupovanie štátu v majetkových právnych jednaniach, hospodárenie s vymedzeným štátnym majetkom a rozmiestnenie štátnych orgánov na území ČR (Lajtkepová, 2021, s. 19).

Správnym a bezpečnostným orgánom štátu v oblasti financií je *celní správa*. Jej úlohou je najmä zabezpečovať správu ciel, správu vybraných daní (spotrebných a energetických), kontrola obmedzení v hotovosti a ochrana práv duševného vlastníctva. Činnosťou spadá do jednotného colného systému EÚ v rámci systému colného dohľadu nad tovarom (Lajtkepová, 2021, s. 20).

Keďže daňové príjmy tvoria väčšinu príjmov štátneho rozpočtu je dôležité zmieniť správne orgány, ktoré sú zodpovedné za ich výber. Už zmienená colná správa má v kompetencii výber a správu spotrebných a ekologických daní. Ostatné dane sú v správe *Finanční správy*, ktorá koná v rámci zákona č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky a je tvorená Finančními úřady, Generálním finančním ředitelstvem a Odvolacím finančním ředitelstvem. Tieto organizácie sú podriadené Ministerstvu financí ČR a majú postavenie správnych úradov. Sú oprávnené konať v mene štátu a vykonávať nadriadenú správu v oblasti svojej pôsobnosti (Lajtkepová, 2021, s. 19).

Finanční úřady zabezpečujú správu daní, prevod výnosov daní, ktoré vyberajú a vymáhajú, finančnú kontrolu, atď. Ich pôsobnosť je obmedzená na územie krajov, ktoré sú vždy súčasťou ich názvu (napr. Finanční úřad pro Zlínsky kraj). Ich nadriadeným orgánom je *Odvolávací finanční ředitelství*, ktoré má za úlohu najmä správneho orgánu nadriadenému finančným úradom. Jemu nadriadené je *Generální finanční ředitelství*. Má v kompetencii podieľať sa na tvorbe návrhov právnych predpisov, vedie evidenciu a registre pre výkon finančnej správy, podieľa sa na úlohách vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv atď. Existuje ešte *Specializovaný finanční úřad*, ktorý je podriadený Generálnemu finančnému riaditeľstvu. Jeho pôsobnosť sa viaže na celé územie Českej republiky a na vybrané subjekty, ktorými sú právnické osoby s obratom vyšším než 2 miliardy Kč, banky, sporiteľné a

úverové družstvá, poisťovne, penzijné spoločnosti a poplatníci dane z hazardných hier (Lajtkepová 2021, s. 20-21).

2 DAŇ Z PRIDANEJ HODNOTY

Najvyššími položkami príjmov štátneho rozpočtu sú poisťné na sociálne zabezpečenie a daň z pridanej hodnoty, ktorá je univerzálnou daňou a jedinou všeobecnou nepriamou daňou všetkých členských štátov Európskej únie. Bola zavedená prvýkrát pomocou smernice 67/227/EHS v roku 1967 z nasledujúcich dôvodov:

- Tvorba spoločného a poctivého hospodárskeho prostredia s rovnakými vlastnosťami ako vnútroštátny trh.
- Používanie predpisov, ktoré by nenarušovali voľný pohyb a podmienky hospodárenia s tovarom a službami na spoločnom trhu.
- Zamedzenie narušovania podmienok spravodlivého hospodárenia.
- Zrušenie zdaňovania pri dovoze a následnom vývoze medzi členskými štátmi.
- Dosiachnutie jednoduchosti a neutrality výberu dane a všeobecnosti zdaňovania pri pokrytí všetkých stupňov výroby a distribúcie, a poskytovania služieb.
- Zistenie presnej daňovej záťaže konkrétneho tovaru a v konkrétnej zemi (Široký, 2018, s. 138).

Nerudová (2017, s. 45) na problematiku zdaňovania pomocou DPH tvrdí nasledovné „*Daňová politika Evropské unie od počátku velmi úzce souvisela s myšlenkou jednotného vnitřního trhu, neboť jeho vytvoření spočívalo zejména v odstranění bariér obchodu, které představovaly především rozdílné systémy nepřímeho zdanění a rozdílné daňové sazby.*“ V 60. rokoch existovali dva systémy zdaňovania a bolo potrebné aby Európska komisia dospela k rozhodnutiu o harmonizácii nepriameho zdaňovania.

2.1 Harmonizácia DPH zo strany EÚ

Väčšina členských štátov v období vzniku EÚ používala kumulatívny kaskádový systém zdaňovania, ktorý bol administratívne jednoduchší, no spočíval na percentuálnom zdaňovaní všetkých fáz výrobného procesu, a tak daňová záťaž rástla s dĺžkou výrobného procesu a zdanenie tovarov bolo nerovné naprieč odvetviami. Francúzsko bolo jediné, ktoré uplatňovalo zdaňovanie pomocou DPH. Preto mala Európska komisia na výber z dvoch možností a v roku 1967 vydala smernicu č. 67/227/EEC, ktorá „*zavazovala členské země nahradit do 1. ledna 1970 jejich stávající daně z obratu jednotným systémem DPH na principu jednotné daně ze spotřeby*“ (Nerudová, 2017, s. 50).

Smernica udávala podmienky použitia DPH rovnako na všetky výrobky, tovary a služby, definovala sadzbu DPH ako percento z predajnej ceny, no nechala výšku sadzby a výnimky zo zdanenia v kompetencii samostatných členských štátov. Model dane z pridanej hodnoty zaviedli postupne všetky štáty centrálnej a východnej Európy v rámci túžby vstúpiť do Európskej únie (Bernardi et al., 2017, s. 19).

Postupne boli vydané ďalšie smernice. Druhá upravovala predmet dane, miesto plnenia, špeciálny režim pre poľnohospodárstvo, tretia až piata predlžovali časový limit na zavedenie DPH pre konkrétne krajiny, ktoré mali s implementáciou systému DPH problémy. Šiesta smernica č. 77/388/EEC sa považuje za najdôležitejšiu a upravuje základ dane, územný dosah, zdaňovanie dovozu a vrátenie dane pri vývoze (Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, © 2006 - 2024).

Smernicu č. 67/227/EEC až 77/388/EEC nakoniec v roku 2006 nahradila smernica č. 2006/112/EC, ktorá zosúladiť ustanovenia pôvodných smerníc do jednej a bola rozšírená o vzťahovú tabuľku medzi smernicami. Táto nová smernica bola následne nehradená rozširujúcou smernicou o úpravách DPH v rámci rozhlasového a televízneho vysielania (Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, © 2006 - 2024).

Postupne vyšlo niekoľko smerníc upravujúcich určovanie miesta poskytovania služieb, pravidlá pre vrátenie DPH osobám so sídlom mimo tuzemsko, miesto dodania plynu a elektrickej energie, prenos daňovej povinnosti, základné pravidlá fakturácie. Smernice ďalej zadefinovali pojem poukaz a s ním súvisiace pojmy a ich používanie, miesto poskytovania telekomunikačných služieb, minimálnu výšku sadzby dane (15 % v roku 2018), rozšírenie definície osoby povinnej k dani, definícia a uplatňovanie zníženej sadzby dane, rozšírenie pôsobnosti prenosu daňovej povinnosti, nadobudnutie tovaru v rámci spoločenstva, povinnosti poskytovateľov platobných služieb (Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, © 2006 - 2024).

V roku 2020, ako reakciu na pandemickú situáciu bola vydaná smernica upravujúca použitie zníženej sadzby DPH pre diagnostické zdravotnícke vybavenia. Následne smernice upravujú Komisie a agentúry zriadené s cieľom reagovať na pandémie COVID-19 (Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, © 2006 - 2024).

2.2 Legislatívna úprava DPH v ČR

Česká republika, rovnako ako mnohé štáty Európskej únie, sa musela preorientovať na systém DPH a to zo systému dane z obratu, ktorý používala ešte Československá socialistická republika a Česko-slovenská federatívna republika. Daň z obratu upravoval zákon č. 31/1946 Sb., o dani z obratu, ktorý bol zrušený k 1.1.2024 zákonom č. 276/2023 Sb., o zrušení obsoletních právních předpisů. V rámci zákona o dani z obratu, daň spočívala v zdanení rozdielu výrobných nákladov a predajnej ceny tovaru. Túto zmenu uskutočnila ČR v rámci svojho vzniku v roku 1993 aby sa priblížila štandardom Európskej únie (Bernardi et al., 2017, s. 147).

V súčasnosti na území ČR upravuje daň z pridanej hodnoty Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (ďalej len „ZDPH“), ktorý definuje, čo podlieha dani z pridanej hodnoty a podmienky na základe ktorých sa plnenie stane predmetom dane (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty).

Princíp výberu DPH je jednoduchý, spočíva v zdanení predávaného tovaru, výrobkov a služieb uzákonenou sadzbou dane pre daný rok. Táto daň je pripočítaná ku predajcom požadovanej cene a zaplatená vo výslednej cene tovaru alebo služby spotrebiteľom, následne predávajúci odvedie získanú daň štátu. Takto sa zdaní každý článok v distribučnom reťazci a platiteľ DPH odvedie vždy rozdiel medzi daňou na výstupe a odpočítateľnou položkou dane na vstupe. Daň na vstupe je daň zaplatená platiteľom pri kúpe tovaru alebo služieb, naopak daň na výstupe je daň, ktorú platiteľ vypočíta a následne v celkovej cene predaného tovaru a poskytnutých služieb obdrží od spotrebiteľa (DAŇ Z PŘIDANÉ HODNOTY, © 2024).

Všetky základné pojmy vymedzuje §4 ZDPH, napríklad úplata, zboží, dopravní prostředek, atď. Ďalej pri výbere dane je dôležité miesto plnenia, upravené §7 až §12 ZDPH, kde sa uvádzajú rozdiely pri výbere dane s miestom plnenia v tuzemsku, v inom členskom štáte alebo v takzvanej tretej zemi, o ktorej sa hovorí pri dovoze zo zeme mimo Európsku úniu (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty).

2.3 Daňové subjekty

Proces výberu DPH je jednoduchý, avšak prispievateľov do štátneho rozpočtu v rámci príjmov z DPH je viac druhov. Prvý článok procesu je spotrebiteľ, ktorý nakúpi tovar alebo

služby s DPH, tú v cene plnenia zaplatí predávajúcemu a ten je povinný ju odvieť štátu (DAŇ Z PŘIDANÉ HODNOTY. © 2024).

Hlavnými daňovými subjektami DPH sú osoby povinné k dani, od nich sa totiž odvíjajú ostatné daňové subjekty v rámci DPH. Osobou povinnou k dani je podľa §5 ZDPH „osoba, která samostatně uskutečňuje ekonomické činnosti, nebo skupina. Osobou povinnou k dani je i právnická osoba, která nebyla založena nebo zřízena za účelem podnikání, pokud uskutečňuje ekonomické činnosti.“. Tento zákon jedná v súlade s predpismi Európskej únie a teda definuje osoby povinné k dani nie len pre Českú republiku ale aj osoby z iných členských štátov a tretích krajín, ktoré realizujú ekonomickú činnosť (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty).

Ekonomická činnosť je „činnost výrobců, obchodníků a osob poskytujících služby včetně důlní činnosti a zemědělské výroby a výkon svobodných a jiných obdobných povolání podle jiných právních předpisů, za účelem získávání pravidelného příjmu“ (Zákon č. 253/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, §5, odst. 3). Zídková definuje ekonomickú činnosť ako všetky aktivity výrobcov, obchodníkov a poskytovateľov služieb, vrátane dielčích činností, poľnohospodárstva, využitie hmotného a nehmotného majetku za účelom generovania pravidelných príjmov. (Zídková, 2023, s. 14)

Ekonomické činnosti sa delia na odvetvia pomocou klasifikácie CZ-NACE. Táto klasifikácia vychádza z klasifikácie NACE, ktorá bola vytvorená v roku 1970 a slúži na zbieranie a analýzu dát spojených s ekonomickou aktivitou krajín EÚ, v ekonomickej, sociálnej, ekologickej a poľnohospodárskej sfére. Názov vychádza z francúzskeho „Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne.“, teda „Štatistická klasifikácia ekonomických aktivít v Európskej komunite“ (Glossary: Statistical classification of economic activities in the European Community (NACE), © 2023).

V Českej republike bola CZ-NACE zavedená Českým štatistickým úradom 20.12.2006 podľa medzinárodnej klasifikácie v súlade s nariadením Európskeho Parlamentu a Európskej Rady. Nahrádza predchádzajúcu „Odětvovou klasifikaci ekonomických činností“ z roku 2003. (KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ: (CZ-NACE), © 2008, s. 7)

Klasifikáciu tvorí:

- první úroveň, jejíž položky jsou označeny jednomístným písmenným kódem (sekce),
- druhou úroveň jejíž položky jsou označeny dvoumístným číselným kódem (oddíly),

- třetí úroveň, jejíž položky jsou označeny trojmístným číselným kódem (skupiny),
 - čtvrtá úroveň, jejíž položky jsou označeny čtyřmístným číselným kódem (třídy),
 - pátá úroveň, jejíž položky jsou označeny pětimístným číselným kódem (podtřídy)
- (KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ: (CZ-NACE), © 2008, s. 11).

Pre účely tejto práce sú dôležité jednotlivé sekcie, teda prvá úroveň klasifikácie. Písmená A až U označujú hlavné ekonomické činnosti a teda pomenúvajú tú činnosť, ktorá najväčšou mierou prispieva k pridanej hodnote jednotky (KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ: (CZ-NACE), © 2008, s. 17).

Tabuľka 1 Prvá úroveň klasifikácie CZ-NACE

Kód	Názov
A	ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ A RYBÁŘSTVÍ
B	TĚŽBA A DOBÝVÁNÍ
C	ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL
D	VÝROBA A ROZVOD ELEKTŘINY, PLYNU, TEPLA A KLIM. VZDUCHU
E	ZÁSOBOVÁNÍ VODOU; ČINNOSTI SOUVISEJÍCÍ S ODPADNÍMI VODAMI, ODPADY A SANACEMI
F	STAVEBNICTVÍ
G	VELKOOBCHOD A MALOOBCHOD; OPRAVY A ÚDRŽBA MOTOROVÝCH VOZIDEL
H	DOPRAVA A SKLADOVÁNÍ
I	UBYTOVÁNÍ, STRAVOVÁNÍ A POHOSTINSTVÍ
J	INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ ČINNOSTI
K	PENĚŽNICTVÍ A POJIŠŤOVNICTVÍ
L	ČINNOSTI V OBLASTI NEMOVITOSTÍ
M	PROFESNÍ, VĚDECKÉ A TECHNICKÉ ČINNOSTI
N	ADMINISTRATIVNÍ A PODPŮRNÉ ČINNOSTI
O	VEŘEJNÁ SPRÁVA A OBRANA; POVINNÉ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ
P	VZDĚLÁVÁNÍ
Q	ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE
R	KULTURNÍ, ZÁBAVNÍ A REKREAČNÍ ČINNOSTI
S	OSTATNÍ ČINNOSTI
T	ČINNOSTI DOMÁCNOSTÍ JAKO ZAMĚSTNAVATELŮ; ČINNOSTI DOMÁCNOSTÍ PRODUKUJÍCÍCH BLÍŽE NEURČENÉ VÝROBKY A SLUŽBY PRO VLASTNÍ POTŘEBU
U	ČINNOSTI EXTERITORIÁLNÍCH ORGANIZACÍ A ORGÁNŮ

Zdroj: KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ: (CZ-NACE), © 2008, s. 31

2.3.1 Platiteľ dane

Platiteľ dane je osoba, ktorá daň odvádza pomocou daňového priznania. Je upravený §6 ZDPH, z ktorého plynie, že pokiaľ osoba povinná k dani, so sídlom v tuzemsku, prekročí obrat 2 000 000 Kč, za posledných 12 bezprostredne po sebe idúcich kalendárnych mesiacov,

stáva sa platiteľom a je povinná sa zaregistrovať k dani z pridanej hodnoty. Platiteľom dane sa môže osoba povinná k dani stať aj dobrovoľne, a to napríklad, pokiaľ osoba povinná k dani nakupuje tovar od platiteľov DPH, predáva tovar alebo služby platiteľom DPH, predáva tovar alebo poskytuje služby do iných členských štátov, nakupuje tovar a služby v základnej sadzbe DPH ale následne ich predáva v zníženej sadzbe, alebo pokiaľ si plánuje zaobstarat' hodnotný majetok (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z pridané hodnoty).

Združenie spojených osôb, registrovaných ako platiteľ DPH, ktorí sú kapitálovo alebo inak spojené, majú sídlo alebo prevádzku v tuzemsku sú podľa §5a ZDPH daňovým subjektom nazývaným **skupina**. Kapitálovo spojené osoby sa priamo alebo nepriamo podieľajú na hlasovacích právach jednej alebo viac osôb pri podiely aspoň 40% základného kapitálu alebo hlasovacích práv. Na vedení inak spojených osôb sa podieľa jedna zhodná osoba (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z pridané hodnoty).

Platelia dane sú povinní vystavovať daňové doklady a v rámci nich sú povinní uviesť základ dane, z neho vypočítanú DPH a použitú sadzbu dane. Daňové doklady majú ďalšie náležitosti, ktoré sú stanovené § 29 ZDPH, napríklad označenie osoby, ktorá uskutočňuje a pre ktorú je uskutočňované plnenie, evidenčné číslo daňového dokladu a rozsah a predmet plnenia (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z pridané hodnoty).

2.3.2 Identifikovaná osoba

Z osoby povinnej k dani, ktorá nie je platiteľom, alebo z osoby nep povinnej k dani, ktorá obstaráva tovar z iného členského štátu, ktorý je predmetom dane v tuzemsku, sa stane identifikovaná osoba pokiaľ v príslušnom alebo bezprostredne predchádzajúcom kalendárnom roku prekročila hodnota tovarov čiastku 326 000 Kč (Kuneš et al., 2024, s. 41).

Taktiež sa osobou identifikovanou k dani stáva osoba povinná k dani, ktorej je poskytnutá služba, dodaný tovar s inštaláciou alebo montážou, s miestom plnenia v tuzemsku od osoby povinnej k dani so sídlom mimo tuzemska, respektíve v inom členskom štáte (Kuneš et al., 2024, s. 42).

2.4 Sadzby dane

V rámci daňových dokladov je platiteľ povinný uviesť výpočet DPH pomocou sadzby dane, a to percentom zo základu dane. Základom dane podľa §36 ZDPH je „*vše, co jako úplatu obdržel nebo má obdržet plátce za uskutečněné zdanitelné plnění, včetně částky na úhradu spotřební daně od osoby, pro kterou je zdanitelné plnění uskutečněno, nebo od třetí osoby,*

a to bez daně za toto zdanitelné plnění. “ Do základu dane sa ďalej započítavajú iné dane a poplatky, vedľajšie výdaje účtované osobe, pre ktorú sa uskutočňuje zdaniteľné plnenie a materiál priamo súvisiaci s poskytovanou službou (Kuneš et al., 2024, s. 160).

Percento zo základu dane sa nazýva **sadzba dane** a je upravená §47 ZDPH. Rozlišujeme dve sadzby dane:

- Základná sadzba dane vo výške 21 % zo základu dane,
- znížená sadzba dane vo výške 12 % zo základu dane.

Základná sadzba dane pri tovare, výrobkoch a službách sa uplatňuje vždy pokiaľ nie je v zákone stanovené inak. Znížená sadzba dane sa uplatňuje na tovary a služby uvedené v prílohách 2 a 3 k ZDPH. V prílohe 2 sa nachádzajú služby podliehajúce zníženej sadzbe dane a to napríklad úprava a rozvod vody, ubytovacie služby, zdravotná a sociálna starostlivosť, pozemná a vodná doprava osôb a ich batožiny a pohrebné služby. Tovary podliehajúce zníženej sadzbe dane sú definované v prílohe 3, napríklad krmivo pre zvieratá, rastliny a semená, niektoré lieky a zdravotnícke prostriedky, tovary pre osobnú potrebu chorým a zdravotne postihnutým ľuďom, detské autosedačky a pomôcky na korekciu zraku (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z pridanej hodnoty, príloha 2 a 3).

2.4.1 Vývoj sadzieb dane

Už od vzniku sa v Českej republike uplatňovala a vyberala DPH. Od začiatku existovali dve sadzby dane, základná a znížená. Pri prvom zavedení DPH v roku 1993 bola základná sadzba 23 % zo základu dane a znížená sadzba 5 % zo základu dane. Prvá zmena nastala v roku 1995, kedy sa základná sadzba dane znížila na 22 % zo ZD a následne sa, po vstupe Českej republiky do Európskej únie, znovu znížila na 19 % zo ZD. Prvá zmena zníženej sadzby dane nastala až v roku 2008, kedy sa zvýšila na 9 % (DPH celkový vývoj – hodnoty, © 2024).

Prvého januára 2010 nastalo zvýšenie oboch sadzieb dane o 1 %, a to nasledovne:

- základná sadzba dane z 19 % na 20 % zo ZD,
- znížená sadzba dane z 9 % na 10 % zo ZD (DPH celkový vývoj – hodnoty, © 2024).

V roku 2012 vzrástla znížená sadzba dane na 14 % zo ZD a o rok neskôr na 15 % zo ZD, pričom taktiež v roku 2013 sa zdvihla základná sadzba dane na 21 % zo ZD. Veľká zmena

nastala v roku 2015, kedy bola schválená zmena v zníženej sadzbe dane a to jej rozdelenie na dve samostatné sadzby dane:

- prvá znížená sadzba dane v hodnote 15 % zo ZD,
- a druhá znížená sadzba dane v hodnote 10 % zo ZD (DPH celkový vývoj – hodnoty, © 2024).

Tieto sadzby DPH platili celkom 8 rokov a od 1.1.2024 sa dve znížené sadzby dane zrušili a nahradila ich opäť jedna znížená sadzba dane v hodnote 12 % zo ZD. Základná sadzba DPH sa od roku 2013 nezmenila z hodnoty 21 % zo ZD. Tabuľka 2 zobrazuje vývoj sadzieb DPH od vzniku Českej republiky a zvyrazňuje zmeny v jednotlivých sadzbách DPH (DPH celkový vývoj – hodnoty, © 2024).

Tabuľka 2 Vývoj sadzieb DPH od vzniku ČR

Začiatok platnosti	Základná sadzba DPH	Znížená (Prvá znížená) sadzba DPH	Druhá znížená sadzba DPH
1.1.1993	23%	5%	0%
1.1.1995	22%	5%	0%
1.5.2004	19%	5%	0%
1.1.2008	19%	9%	0%
1.1.2010	20%	10%	0%
1.1.2012	20%	14%	0%
1.1.2013	21%	15%	0%
1.1.2015	21%	15%	10%
1.1.2024	21%	12%	0%

Zdroj: DPH celkový vývoj – hodnoty, © 2024 – Vlastné spracovanie

2.5 Predmet dane

Pre správne a poctivé určenie sadzby dane je dôležitý predmet dane, ktorý je definovaný §2 ZDPH. Predmetom dane je:

- a) *dobání zboží za úplatu osobou povinnou k dani, která jedná jako taková, s místem plnění v tuzemsku,*
- b) *poskytnutí služby za úplatu osobou povinnou k dani, která jedná jako taková, s místem plnění v tuzemsku,*
- c) *pořízení*

1. zboží z jiného členského státu za úplaty s místem plnění v tuzemsku osobou povinnou k dani, která jedná jako taková, nebo právnickou osobou nepovinnou k dani,
 2. nového dopravního prostředku z jiného členského státu za úplaty osobou nepovinnou k dani,
- d) dovoz zboží s místem plnění v tuzemsku.

Uvedený §2 ZDPH upravuje predmet dane v tuzemsku, teda na území České republiky. Odstavec 1 definuje plnenia a podmienky, ktoré tieto plnenia musia splňovať aby sa považovali za predmet dane. Odstavec 2 definuje zdaniteľné plnenie a to ako plnenie, ktoré je predmetom dane a nie je od dane oslobodené (Kuneš et al., 2024, s. 8).

Hlavná podmienka predmetu dane z pridanej hodnoty je, že dodanie zboží, poskytnutie služby alebo „pořízení zboží z jiného členského státu“ musí uskutočňovať osoba povinná k dani. Obstaranie nového dopravního prostředku z iného členského státu sa stane predmetom dane aj pre osobu nepovinnú k dani v prípade, že dopravný prostředok bol obstaraný za úplatu a miesto plnenia je v tuzemsku (Kuneš et al., 2024 s. 8 a 9).

Rovnako ako pri ostatných daniach aj v prípade DPH existujú plnenia vyňaté z predmetu dane a oslobodené od dane. Vyňatie z predmetu dane je upravené §2a ZDPH, sústreďuje sa najmä na „pořízení zboží z jiného členského státu“ a definuje okolnosti kedy sa toto pořízení nepovažuje za predmet dane. Oslobodenie od dane upravujú §51 až 71k ZDPH. Česká legislatíva v rámci DPH definuje oslobodenie bez nároku na odpočet a s nárokom na odpočet (Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty).

Zídková (2023, s. 15-16) tvrdí, že pokiaľ platiteľ uskutočňuje plnenia za ktoré neodvádza daň, tak aj s nimi súvisiacimi prijatými plneniami mu nevzniká nárok na odpočet dane a teda vzniká plnenie oslobodené od dane **bez nároku na odpočet**. Pokiaľ platiteľ poskytuje zdaniteľné a aj oslobodené plnenia bez nároku na odpočet, je povinný priradzovať vstupy DPH k jednotlivým kategóriám výstupov a odpočítat si môže DPH iba z plnení súvisiacich so zdaniteľnými výstupmi. Takto oslobodené sú napríklad základné poštové služby, rozhlasové a televízne vysielanie, a poisťovacia činnosť.

Naopak plnení oslobodených od DPH **s nárokom na odpočet** sa týkajú najmä dodania tovaru do iného členského státu, vývozu a dovozu tovaru, a poskytovania služieb do tretích krajín. Platiteľ môže uplatniť daň na vstupe, keďže tieto plnenia sú zdaňované v krajine, v ktorej sú spotrebované (Zídková, 2023, s. 16).

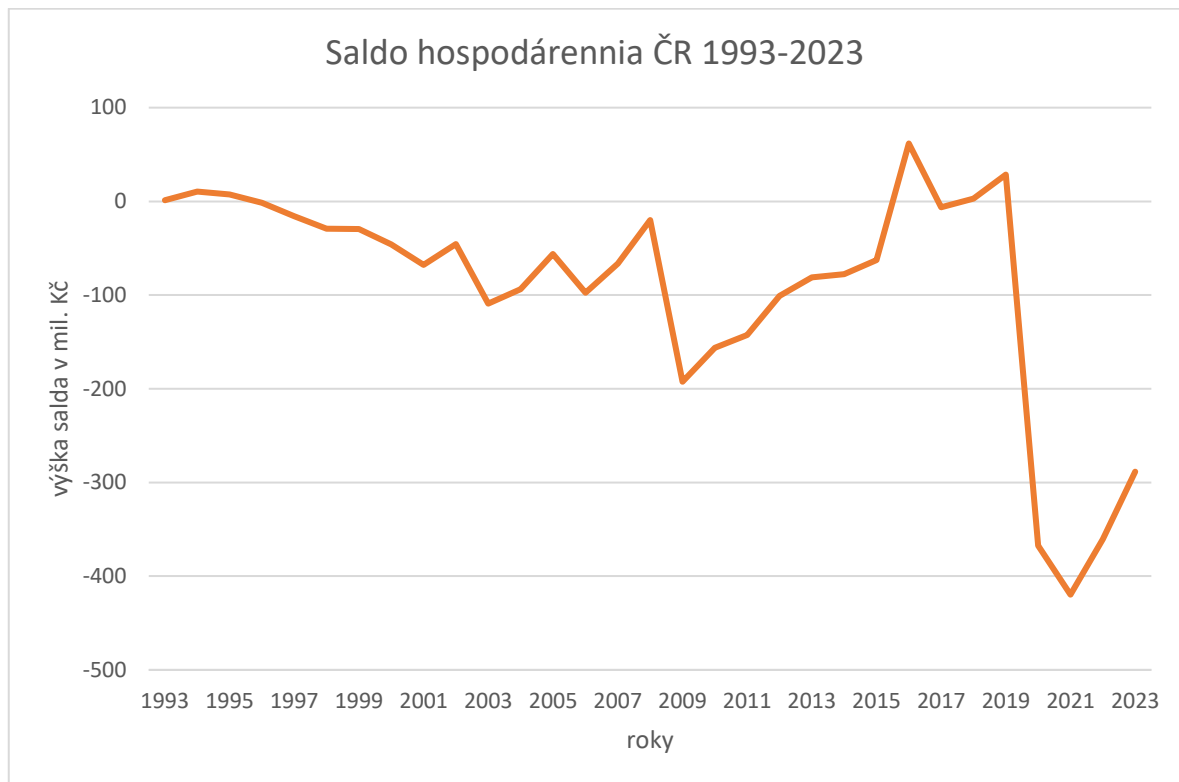
II. PRAKTICKÁ ČASŤ

3 HOSPODÁRENIE ČR OD ROKU 1993

Hlavnými ukazovateľmi hospodárenia ČR sú saldo hospodárenia a hrubý domáci produkt. Saldo hospodárenia krajiny je výsledok nevyrovnaného rozpočtu a teda rozdiel medzi príjmami a výdajmi ŠR. Pozitívne saldo sa nazýva prebytok, zatiaľ čo negatívne saldo je schodek. Prebytok hospodárenia značí zdravé finančné hospodárenie štátu, ktoré umožňuje vláde investovať do rozvoja alebo znižovať dlh. Naopak schodek alebo deficit značí potrebu externého financovania vládnych výdajov, čo má za následok zvyšovanie verejného dlhu, ktorý bude problémom v budúcnosti (Státní rozpočet, © 2024). Hrubý domáci produkt je predstaviteľom výkonnosti ekonomiky daného štátu. Vyjadruje všetky statky a služby vytvorené na území daného štátu za určité obdobie a udáva sa v peňažných jednotkách. Vysoká hodnota HDP značí silnú ekonomiku s vysokou produkciou a spotrebou, naopak nízka hodnota HDP signalizuje ekonomické problémy, nízku produkciu výrobného sektoru, vysokú nezamestnanosť a nízku spotrebu (Co je HDP?, © 2024).

V grafe 1 je zobrazený vývoj salda hospodárenia Českej republiky v období od roku 1993 až 2023. V prvých troch rokoch fungovania republiky, príjmy ŠR prevyšovali výdaje a rozpočet bol v prebytku, avšak od roku 1996 až po rok 2001, rozpočet dosahoval schodek a v roku 2001 schodek ŠR bol -67,7 miliárd Kč. V nasledujúcich rokoch osciloval v okolí – 70 miliárd Kč. V roku 2008 dosiahlo saldo schodek – 20 miliárd Kč, následne v roku 2009 bol schodek ŠR v hodnote – 192,4 miliardy Kč dôsledkom globálnej krízy. Nasledujúce roky sa rozpočet postupne spamätával až dosiahol rekordný prebytok 61,7 miliárd Kč v roku 2016. Posledný nameraný prebytok bol v roku 2019 v hodnote 28,5 miliárd Kč. A len v nasledujúcom roku bol zaznamenaný najväčší medziročný rozdiel salda v histórii, kedy sa zmenilo o – 395 miliárd Kč, na hodnotu – 367, 5 miliárd Kč. Rok na to saldo kleslo na svoju historicky najnižšiu úroveň v hodnote – 419,7 miliárd Kč. Tieto obrovské hodnoty boli zapríčinené pandémiou COVID-19. Od roku 2022 sa zatiaľ saldo hospodárenia spamätáva a postupne rastie s poslednou nameranou hodnotou – 288,5 miliárd Kč v roku 2023.

Graf 1 Saldo hospodárenia ČR v rokoch 1993 až 2023

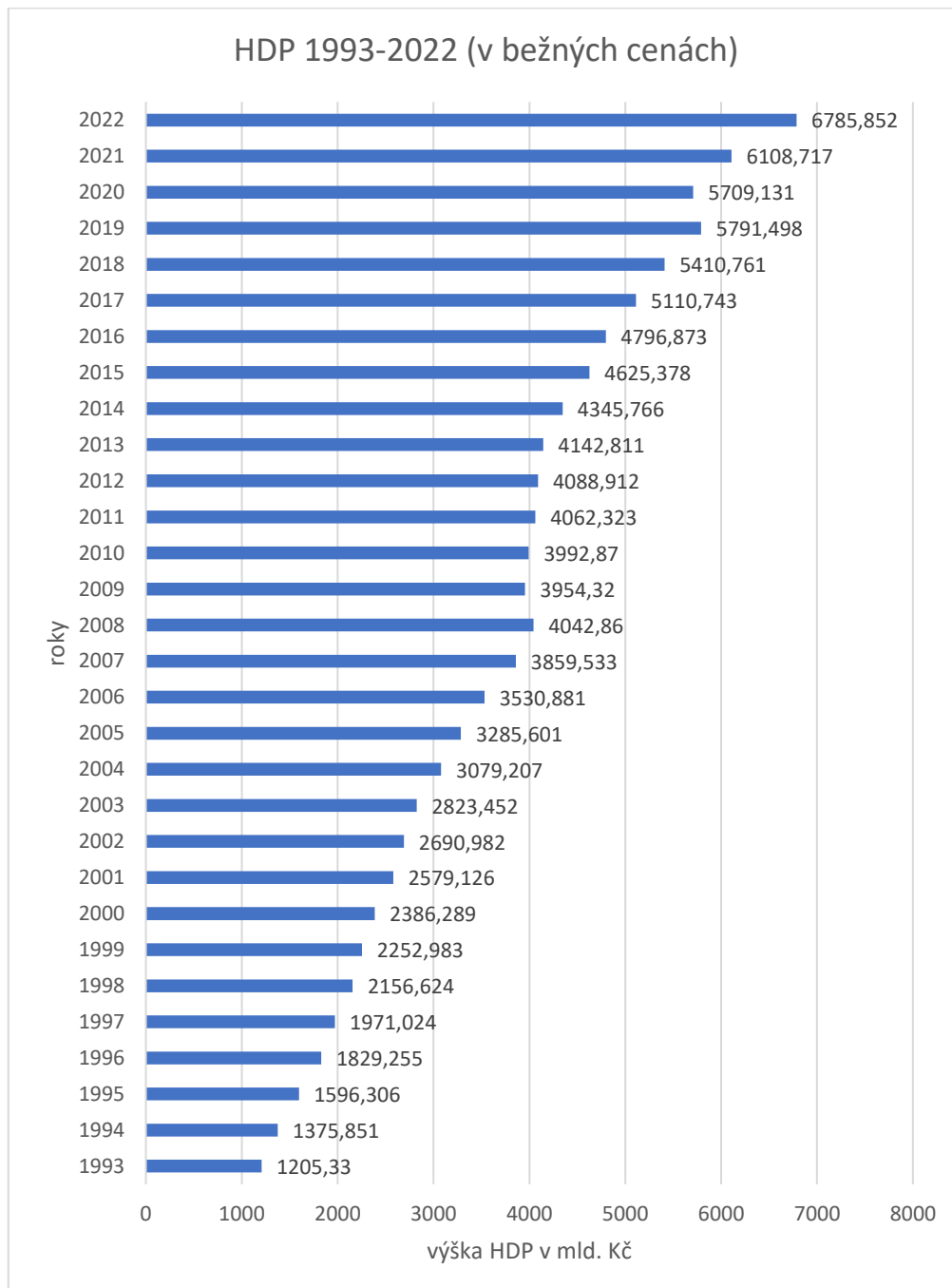
Zdroj: Sestava 1116 - "Vybrané ukazatele státního rozpočtu (zdroj MF ČR, odhady ČNB)".
© 2024 - Vlastné spracovanie

Vývoj hrubého domáceho produktu (v bežných cenách) v období od 1993 do 2022 znázorňuje graf 2. Od vzniku súčasnej Českej republiky je vývoj HDP lineárne rastúci a poklesy kopírujú udalosti kríz v rokoch 2009 a 2020, teda svetovú globálnu krízu a pandémiu COVID-19, ktorými sa bližšie bude zaoberať kapitola 4 v rámci analýzy vývoja príjmov štátneho rozpočtu. Priemerný medziročný nárast HDP je 2,4 % so zatiaľ najväčším nárastom v roku 2006 v hodnote 6,8 %. Toto bolo zapríčinené rastom výdavkov domácností na spotrebu, tvorba hrubého finančného kapitálu, rozmach spracovateľského priemyslu, stavebníctva, a obchodu a opravy motorových vozidiel a spotrebných tovarov. Taktiež sa zvýšila celková zamestnanosť (Heller, © 2007).

Naopak najväčší pokles bol v roku 2020 v hodnote -5,5 % oproti predchádzajúcemu roku. Pokles HDP bol spôsobený oslabením ekonomiky počas svetovej pandémie COVID-19, ktorá v rámci HDP najviac zasiahla odvetvia obchodu, dopravy, ubytovania a pohostinských služieb, vedecké, technické a administratívne činnosti, a priemyslu. Znížili sa aj výdaje domácností na spotrebu a investície, a taktiež klesla celková zamestnanosť (Kermiet, © 2021).

Keďže pre rok 2023 Český statistický úřad v čase písania práce ponúka iba predbežné údaje v rámci HDP, tieto údaje neboli zahrnuté do výpočtov, analýz a grafov, z dôvodu presného a neskresleného spracovania v prípade zmeny predbežných hodnôt.

Graf 2 Vývoj HDP v bežných cenách v rokoch 1993 až 2022

Zdroj: Tab. 04.01. Základní ukazatele národního hospodářství (1990-2023), © 2024-
Vlastné spracovanie

Vývoj indikátorov hospodárenia Českej republiky, salda hospodárenia a hrubého domáceho produktu za roky 1993 až 2023 (2022 v prípade HDP) ukazuje výkyvy v ekonomickej stabilite a výkonnosti krajiny. Tieto indikátory sú úzko prepojené. HDP vyjadruje

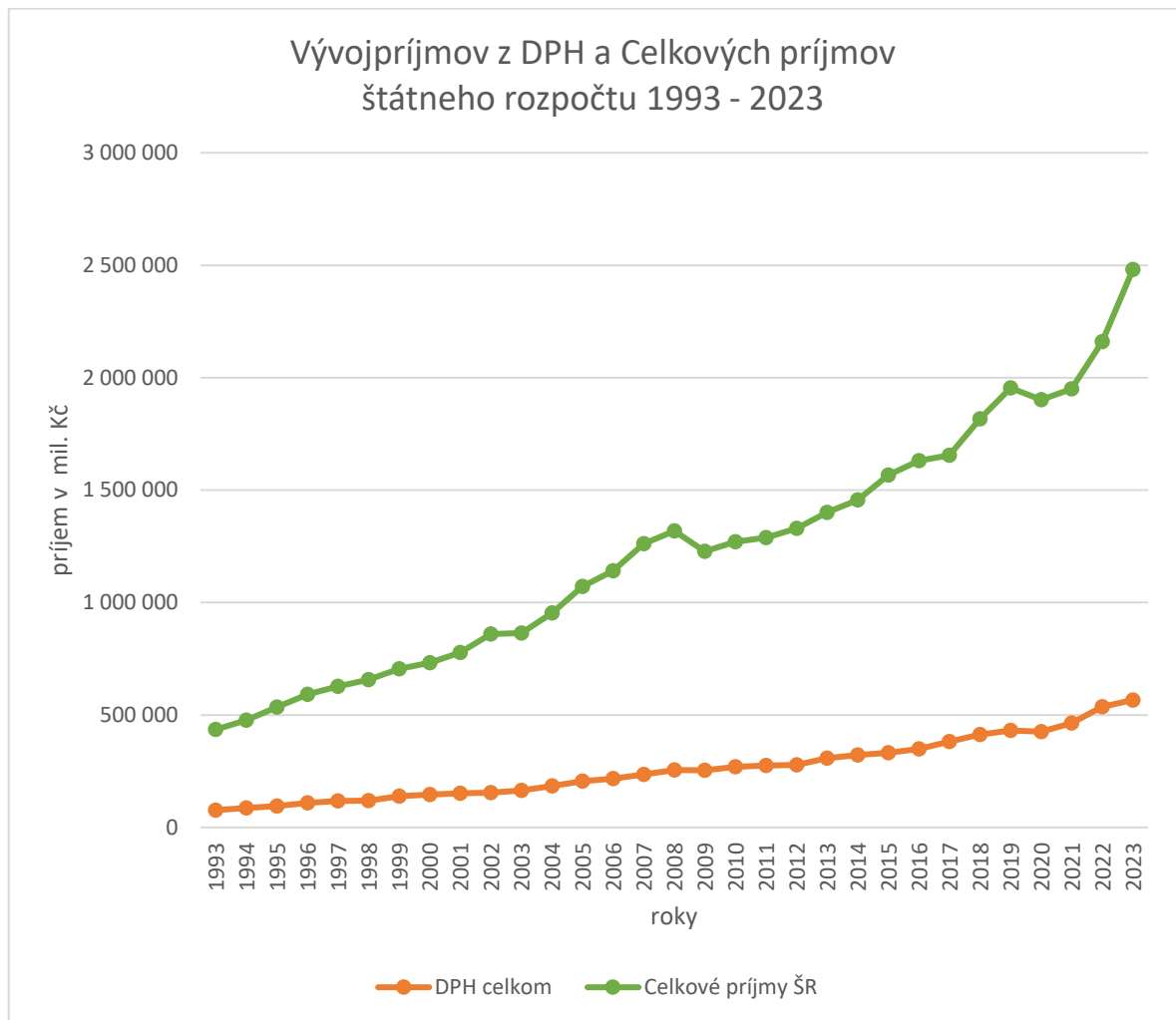
ekonomický rast, ktorý zvyčajne vedie k rastu daňových príjmov, čo ovplyvňuje príjmy štátneho rozpočtu a teda môže pozitívne ovplyvniť aj saldo hospodárenia. Naopak pokiaľ je ekonomika v recesii a teda klesá HDP, môžu sa znižovať daňové príjmy a rásť výdavky štátu na sociálne zabezpečenie (dávka v nezamestnanosti), a tým sa bude prehĺbovať schodek štátneho rozpočtu. Analýza vývoja salda hospodárenia ukazuje, že česká republika po dobu svojho trvania zažila obdobia deficitu aj prebytku, pričom najvýznamnejšie deficity sú v súlade s obdobiami najväčších globálnych kríz, teda finančnej krízy v roku 2009 a pandémie COVID-19 v roku 2020. Ďalej analýza vývoja HDP ukazuje rastúci trend v oblasti vývoja hospodárstva, avšak ekonómovia tvrdia, že tento rast je príliš pomalý a môže byť zapríčinený nedostačujúcou infraštruktúrou a dlhodobým plánovaním v oblasti rozvoja ekonomiky (Experti: Česko je síce z recese vonku, ale ekonomicky zaostáva a roste príliš pomalu, © 2023).

4 ANALÝZA PRÍJMOV Z DANE Z PRIDANEJ HODNOTY VOČI CELKOVÝM PRÍJMOM ŠTÁTNEHO ROZPOČTU

Daň z pridanej hodnoty je univerzálna a jediná všeobecná nepriama daň, ktorá je jedným z najvýznamnejších zdrojov príjmov štátneho rozpočtu mnohých krajín, v rátane Českej republiky. Keďže je daňou univerzálnou, ovplyvňuje ceny takmer všetkých tovarov a služieb, ktoré sú nevyhnutné pre spotrebu domácností. Tieto domácnosti, prostredníctvom cien tovarov a služieb DPH platia a následne je platiteľom odvádzaná do štátneho rozpočtu. Analýza príjmov z DPH v porovnaní z celkovými príjmami ŠR je dôležitá najmä pre pochopenie fiškálnej politiky a ekonomickej stability krajiny.

V nasledujúcich dátach sú obsiahnuté hodnoty príjmu z dane z pridanej hodnoty a celkové príjmy štátneho rozpočtu za obdobie trvania súčasnej Českej republiky, 1993 - 2023. Tieto hodnoty boli čerpané z dát dostupných na stránkach Finančnej správy Českej republiky a Českej národnej banky. Na základe týchto dát je možné posúdiť vývoj príjmov z DPH a celkových príjmov ŠR, podiel príjmov z DPH na celkových príjmoch štátneho rozpočtu a závislosť celových príjmov ŠR na príjmoch z DPH, najmä v obdobiach rastu a kríz, ktoré mohli ovplyvniť výšku príjmov z DPH.

Graf 3 Vývoj příjmov DPH a celkových příjmov ŠR

Zdroj: Sestava 1116 - "Vybrané ukazatele státního rozpočtu (zdroj MF ČR, odhady ČNB)".
© 2024; Údaje z výběru daní, © 2024 - Vlastné spracovanie

Línia celkových príjmov ŠR (zelená) má rastúci charakter. Už od vzniku republiky príjmy ŠR medziročne narastajú a to v priemere o 51,87 miliárd Kč. Najväčší medziročný nárast bol v roku 2023, v hodnote 289,72 miliárd Kč, kedy sa ekonomika stále spamätávala po pandémie COVID-19. HDP krajiny síce pokleslo ale narástli spotrebiteľské ceny, vďaka ktorým vzrástol odvod DPH, rástli aj mzdy a stým rástli aj odvody sociálneho zabezpečenia a dane z príjmov (Česká ekonomika na konci roku 2023 mírně rostla, © 2024)

Ďalej línia celkových príjmov ŠR zobrazuje dva významné poklesy. Prvý v roku 2009, kedy česká ekonomika zaznamenala prepád o 4,5 % v dôsledku globálnej hospodárskej krízy, ktorá mala pôvod na Wall Street a zapríčinila pokles dopytu, zníženie odbytu, obmedzenie výroby, krach firiem a nezamestnanosť. To malo za následok pokles daňových príjmov z dane z príjmov fyzických a právnických osôb (Jelínková, Huraj a Doval, © 2009).

Druhý prepád v celkových príjmoch bol v roku 2020, a bol následkom pandémie COVID-19. Opatrenia implementované vládou v rámci programu Antivirus zapríčinili uzatváranie prevádzok, obmedzovanie vychádzania a styku s ľuďmi v snahe spomaliť a zastaviť šírenie vírusu. Tieto opatrenia boli sprevádzané rôznymi podpornými balíčkami pre zamestnávateľov aj zamestnancov avšak, nezamestnanosť aj tak vzrástla, čo sa odzrkadlilo na príjmoch z dane z príjmov fyzických a právnických osôb (COVID-19: Dopady a cesty z krízy, © 2022).

Línia DPH (oranžová) má taktiež rastúci charakter. Najväčší medziročný nárast zaznamenáva v roku 2022, kedy sa ekonomika štátu spamätáva z obdobia pandémie, rastú ceny a zvyšuje sa počet pracovných dní (Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2022, © 2023). Príjmy z DPH, ako aj celkové príjmy ŠR, tiež zaznamenávajú pokles v rokoch 2009 a 2020. Oproti roku 2008 bolo v roku 2009 inkaso z DPH bolo o 1,5 miliárd Kč menšie ale v rámci celkových príjmov tvorilo DPH 26 %, čo bolo do vtedy najväčší pomer DPH voči celkovým príjmom. Následne v roku 2020 bola DPH menšia o 5 miliárd Kč ako v predchádzajúcom roku ale tvorila 29 % celkových príjmov. Tieto hodnoty značia, že DPH síce ako súčasť príjmov štátneho rozpočtu poklesla, avšak nie na toľko aby bola hlavnou príčinou poklesu celkových príjmov.

V tabuľke 3 sú zobrazené hodnoty príjmov z DPH a celkových príjmov štátneho rozpočtu v miliónoch Kč, za obdobie od roku 1993 až do roku 2023. Taktiež sú v tabuľke 3 vypočítané pomery DPH na celkových príjmoch za každý rok jednotlivo a priemerné hodnoty jednotlivých údajov za celé obdobie.

Tabuľka 3 Vývoj príjmov z DPH a celkových príjmov štátneho rozpočtu v mil. Kč 1993 - 2023

	DPH celkom	Celkové príjmy	Pomer		DPH celkom	Celkové príjmy	Pomer
1993	77 104	358 000	22%	2009	253 464	974 615	26%
1994	85 849	390 508	22%	2010	269 582	1 000 376	27%
1995	94 801	439 968	22%	2011	275 188	1 012 755	27%
1996	109 313	482 817	23%	2012	278 052	1 051 387	26%
1997	117 573	508 951	23%	2013	308 300	1 091 863	28%
1998	119 358	537 411	22%	2014	322 662	1 133 821	28%
1999	138 282	567 275	24%	2015	331 604	1 234 517	27%
2000	145 908	586 208	25%	2016	349 460	1 281 618	27%
2001	151 886	626 223	24%	2017	381 435	1 273 644	30%
2002	155 209	705 043	22%	2018	413 013	1 403 918	29%

2003	164 856	699 665	24%	2019	431 311	1 523 222	28%
2004	184 320	769 207	24%	2020	426 198	1 475 479	29%
2005	204 941	866 490	24%	2021	463 265	1 487 237	31%
2006	217 394	923 060	24%	2022	535 734	1 624 407	33%
2007	235 844	1 025 883	23%	2023	566 727	1 914 122	30%
2008	254 939	1 063 941	24%	Priemer	260 115	968 827	26%

Zdroj: Sestava 1116 - "Vybrané ukazatele státního rozpočtu (zdroj MF ČR, odhady ČNB)".
© 2024; Údaje z výběru daní, © 2024 - Vlastné spracovanie

Ako je možné vidieť aj z grafu 3, všetky hodnoty majú lineárny vývoj a ich medziročný nárast je pozitívny, až na roky 2009 a 2020, kedy ekonomiku zasiahli už spomínané krízy. Svoje minimum dosahujú v roku 1993 a maximum v roku 2023. V priemere dosahuje DPH 26 % z celkových príjmov štátneho rozpočtu, to dokazuje ich dôležitú úlohu v rámci financovania štátnych výdavkov. V roku 2009, napriek tomu že ekonomiku zasiahla celosvetové kríza, príjmy z DPH tvorili 26 % z celkových príjmov ŠR, čo najväčší pomer od vzniku republiky. Taktiež napriek pandémie v roku 2020 tvorili príjmy z DPH 29 % celkových príjmov a teda ich podiel na financovaní štátu bol ešte významnejší než v predchádzajúcich rokoch.

Z dát uvedených v tabuľke 3 bola vykonaná regresná analýza, ktorá zisťovala či existuje závislosť medzi príjmami z DPH a celkovými príjmami ŠR, a následne korelačná analýza, ktorá skúmala mieru závislosti príjmov ŠR na príjmoch z DPH.

Regresná analýza (Príloha P I) najskôr skúma situáciu, v ktorej by príjmy z DPH neprispievali do celkových príjmov ŠR, alebo by vôbec neexistovali. V takom prípade by priemerná hodnota celkových príjmov ŠR za posledných 31 rokov bola 200 906,48 milióna Kč, vyjadrená koeficientom intercept. V skutočnosti, teda vrátane príjmov z DPH, dosahujú celkové príjmy ŠR až 968 861,55 miliónov Kč, čo dokazuje vysokú závislosť celkových príjmov štátneho rozpočtu na príjmoch z DPH. Táto závislosť sa dá vyjadriť aj numericky pomocou koeficientu X variable 1, v hodnote 2,952, ktorý uvádza, o koľko by sa zvýšili celkové príjmy ŠR v prípade, že by sa zvýšili príjmy z DPH o 1 jednotku. Koeficienty tak spolu vytvárajú základ pre rovnicu výpočtu celkových príjmov ŠR, teda lineárnu regresiu.

Rovnica lineárnej regresie: $Y = \beta_0 + \beta_1 X + \varepsilon$

Kde Y je závislá premenná a X nezávislá, β_0 a β_1 sú koeficienty intercept a X variable 1, a ε je nezávislá náhodná premenná s nulovou strednou hodnotou. V tomto prípade bude rovnica lineárnej regresie vyzeráť nasledovne:

$$\text{Celkové príjmy ŠR} = 200\,906,48 + 2,952 * \text{Príjmy z DPH} + \varepsilon$$

Korelačná analýza ponúka dva koeficienty, korelačný a determinačný, zobrazené v tabuľke 4. Korelačný koeficient, v hodnote 0,989, zobrazuje vysokú mieru závislosti celkových príjmov na príjmoch z DPH. Keďže DPH tvorí v priemere štvrtinu celkových príjmov ŠR je pochopiteľné, že rast príjmov z DPH vysoko ovplyvňuje rast celkových príjmov ŠR. Koeficient determinácie určuje pravdepodobnosť predpovede závislej hodnoty, celkových príjmov ŠR, podľa výšky nezávislej hodnoty, v tomto prípade DPH. Koeficient determinácie má hodnotu 97,74 % a teda tvrdí, že s pravdepodobnosťou 97,74 % je možné podľa výšky DPH určiť výšku celkových príjmov.

Tabuľka 4 Výsledok korelačnej analýzy príjmov z DPH a celkových príjmov ŠR

Korelačný koeficient		
	Príjmy z DPH	Celkové príjmy ŠR
Príjmy z DPH	1	
Celkové príjmy ŠR	0,989057333	1
koeficient determinácie		97,74%
Počet pozorovaní		31

Zdroj: Príloha 1 - vlastné spracovanie

Regresná analýza pozitívne odpovedá na prvú cieľovú otázku: „Existuje vzťah medzi príjmami z DPH a výškou celkových príjmov štátneho rozpočtu?“, dokazuje tým závislosť celkových príjmov ŠR na príjmoch z DPH a pomocou rovnice lineárnej regresie vyjadruje tento vzťah. Silu tohto vzťahu / závislosti následne zobrazuje korelačná analýza, ktorá tvrdí, že výška príjmov z DPH vysoko ovplyvňuje výšku celkových príjmov ŠR, a preto je možné s presnosťou 97,74 % určiť výšku celkových príjmov ŠR na základe príjmov z DPH.

4.1 Vplyv sadziieb DPH na výšku príjmov DPH a príjmov ŠR

Hlavnou a najväčšou časťou príjmov štátneho rozpočtu sú daňové príjmy vrátane príjmov z poisťovního na sociálne zabezpečenie. Tvorí v priemere 88 % z celkových príjmov ŠR. Výška daňových príjmov, sa odvíja od sadziieb jednotlivých daní. Keďže príjmy z DPH sú druhým najväčším príjmom štátneho rozpočtu, zmeny sadziieb DPH by mali vplývať na výšku príjmov z DPH a tým aj na výšku príjmov ŠR. Zmeny sadziieb DPH ovplyvňujú ceny tovarov a služieb, pri zvýšení sadziieb DPH sa zvyšujú ceny, čo by malo priamo zvyšovať príjmy z DPH a teda aj príjmy ŠR. Tabuľka 5 zobrazuje hodnoty príjmov z DPH, príjmov ŠR, sadziieb DPH, medziročných zmien (nárastov a poklesov) príjmov z DPH a príjmov ŠR

v miliardách Kč, a pomer príjmov z DPH na príjmoch ŠR za obdobie od vzniku ČR. V tabuľke sú zvýraznené zmeny sadzieb DPH a dáta v príslušných rokoch zmeny.

Tabuľka 5 Vzťah zmien sadzieb DPH a zmien príjmov z DPH a príjmov ŠR

	DPH celkom	Celkové príjmy	Pomer	Medziročná zmena (mld. Kč)		Základná sadzba DPH	Znížená (Prvá znížená) sadzba DPH	Druhá znížená sadzba DPH
				DPH	Celkové príjmy			
1993	77,10	358,00	22%			23%	5%	0%
1994	85,85	390,51	22%	8,75	32,51	23%	5%	0%
1995	94,80	439,97	22%	8,95	49,46	22%	5%	0%
1996	109,31	482,82	23%	14,51	42,85	22%	5%	0%
1997	117,57	508,95	23%	8,26	26,13	22%	5%	0%
1998	119,36	537,41	22%	1,79	28,46	22%	5%	0%
1999	138,28	567,28	24%	18,92	29,86	22%	5%	0%
2000	145,91	586,21	25%	7,63	18,93	22%	5%	0%
2001	151,89	626,22	24%	5,98	40,02	22%	5%	0%
2002	155,21	705,04	22%	3,32	78,82	22%	5%	0%
2003	164,86	699,67	24%	9,65	-5,38	22%	5%	0%
2004	184,32	769,21	24%	19,46	69,54	22 % (4 mesiace) a 19 % (8 mesiacov)	5%	0%
2005	204,94	866,49	24%	20,62	97,28	19%	5%	0%
2006	217,39	923,06	24%	12,45	56,57	19%	5%	0%
2007	235,84	1 025,88	23%	18,45	102,82	19%	5%	0%
2008	254,94	1 063,94	24%	19,10	38,06	19%	9%	0%
2009	253,46	974,62	26%	-1,47	-89,33	19%	9%	0%
2010	269,58	1 000,38	27%	16,12	25,76	20%	10%	0%
2011	275,19	1 012,76	27%	5,61	12,38	20%	10%	0%
2012	278,05	1 051,39	26%	2,86	38,63	20%	14%	0%
2013	308,30	1 091,86	28%	30,25	40,48	21%	15%	0%
2014	322,66	1 133,82	28%	14,36	41,96	21%	15%	0%
2015	331,60	1 234,52	27%	8,94	100,70	21%	15%	10%
2016	349,46	1 281,62	27%	17,86	47,10	21%	15%	10%
2017	381,44	1 273,64	30%	31,98	-7,97	21%	15%	10%
2018	413,01	1 403,92	29%	31,58	130,27	21%	15%	10%
2019	431,31	1 523,22	28%	18,30	119,30	21%	15%	10%
2020	426,20	1 475,48	29%	-5,11	-47,74	21%	15%	10%
2021	463,27	1 487,24	31%	37,07	11,76	21%	15%	10%
2022	535,73	1 624,41	33%	72,47	137,17	21%	15%	10%
2023	566,73	1 914,12	30%	30,99	289,72	21%	15%	10%
2024	X	X	X	X	X	21%	12%	0%

Zdroj: 1 Vlastné spracovanie

Pri vzniku českej republiky bola zavedená základná sadzba DPH v hodnote 23 % zo základu dane a znížená sadzba DPH v hodnote 5 % zo ZD. Základná sadzba DPH bola prvýkrát zmenená pre rok 1995 a znížila sa na 22 % zo ZD. Táto zmena zapríčinila nárast príjmov z DPH o 8,95 miliárd Kč oproti predchádzajúcemu roku, a príjmy z DPH tvorili 22 % z celkových príjmov ŠR. Priemerný medziročný nárast príjmov ŠR v období trvania tejto sadzby DPH bol 34,35 miliárd Kč s najvyšším medziročným nárastom v roku 1995 a s medziročným poklesom v hodnote – 5,38 miliárd Kč v roku 2003. V máji 2004 bola základná sadzba DPH opäť znížená a to na 19 % zo ZD. V tomto roku vzrástli príjmy z DPH o 19,46 miliárd Kč a tvorili 24 % z celkových príjmov ŠR. V období trvania 19% sadzby dane bol značný nárast príjmov z DPH a celkových príjmov ŠR. V roku 2008 sa prvýkrát od vzniku republiky zmenila znížená sadzba DPH a to na 9 % zo ZD. Príjmy z DPH v tomto roku tvorili 24 % z celkových príjmov a obe zaznamenali medziročný nárast. Rok 2009 bol posledným rokom existencie 19% a 9% sadzby DPH, a vplyvom globálnej finančnej krízy nastal pokles príjmov z DPH o – 1,47 miliárd Kč a celkových príjmov ŠR o – 89,33 miliárd Kč. Aj napriek kríze tvorili príjmy z DPH historicky najväčší podiel na celkových príjmoch a to 26 %.

V roku 2010 boli základná aj znížená sadzba DPH zvýšené o 1 % zo ZD, ekonomika sa začala spamätávať po finančnej kríze a postupne rástli aj príjmy ŠR. Príjmy z DPH vzrástli o 16,12 miliárd Kč a celkové príjmy ŠR o 25,76 miliárd Kč. Tento nárast však nebol dostatočne rýchly a v roku 2012 bola opäť zmenená znížená sadzba DPH a to na hodnotu 14 % zo ZD. V tomto roku bol nárast príjmov z DPH iba o 2,86 miliárd Kč. V nasledujúcom roku, 2013, boli zmenené obe sadzby DPH, základná na 21 % zo ZD a znížená na 15 %. Táto zmena vyvolala nárast príjmov z DPH o 30,25 miliárd Kč. Príjmy z DPH tvorili 28 % z celkových príjmov ŠR, ktoré konečne prekonal hodnotu z pred finančnej krízy. V roku 2015 vznikla nová sadzba DPH, druhá znížená sadzba DPH, mala hodnotu 10 % zo ZD a dopomohla k zvýšeniu príjmov z DPH v hodnote 8,94 miliárd Kč.

Tri sadzby DPH spolu koexistovali 9 rokov, počas tohto obdobia bol priemerný nárast príjmov z DPH 22,59 miliárd Kč a celkových príjmov ŠR 67,52 miliárd Kč. Pomer príjmov z DPH na celkových príjmoch ŠR bol v tomto období medzi 27 % až 31 %. Medziročný pokles oboch hodnôt bol zapríčinený pandemiou COVID-19 v roku 2020, kedy príjmy z DPH poklesli o – 5,11 miliárd Kč a tvorili 29 % z celkových príjmov ŠR, ktoré sa znížili o – 47,74 miliárd Kč. Najväčší nárast príjmov z DPH bol v roku 2022 v hodnote 72,47 miliárd Kč a príjmy z DPH tvorili až 33 % z celkových príjmov ŠR. Doposiaľ boli znížené

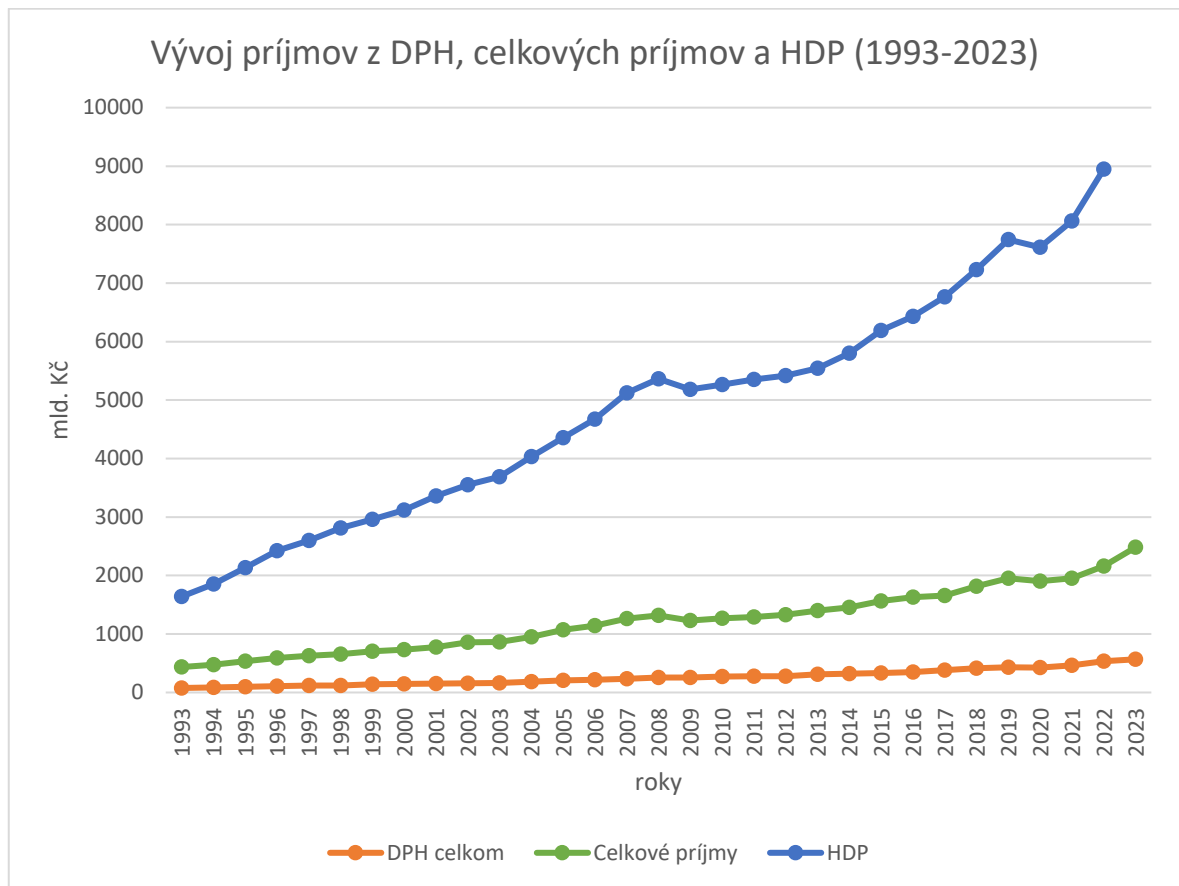
sadzby DPH snížené už iba raz a to pre rok 2024. Prvá a druhá znížená sadzba DPH sa zlúčili a zostala iba znížená sadzba DPH v hodnote 12 % zo ZD.

Zmeny sadzieb DPH majú priamy vplyv na výšku príjmov z DPH, pokiaľ sa zvýši sadzba DPH, zvýši sa daňové zaťaženie spotrebiteľa a tak sa zvýšia aj daňové príjmy štátneho rozpočtu. To je zapríčinené tým, že čím vyšším percentom je zdaňovaný základ dane tým väčšia DPH je vybraná v rámci cien tovarov a služieb. Avšak zmeny sadzieb DPH sú iba jedným z faktorov ovplyvňujúcich výšku príjmov z DPH. Ďalšími dôležitými faktormi sú inflácia, ktorá zapríčiňuje zvyšovanie cien a správanie spotrebiteľa, ktorí dokážu svojimi reakciami na zvyšovanie cien ovplyvniť príjmy z DPH a to napríklad tak, že obmedzia svoje výdavky, rozhodnú sa nakupovať alternatívy s nižšou cenou alebo presunú svoje nákupy do zahraničia, kde sú ceny nižšie.

4.2 Analýza príjmov z DPH v rámci HDP

Príjmy z DPH majú veľký vplyv na príjmy štátneho rozpočtu, je vhodné preskúmať aj ich významnosť v rámci hospodárenia štátu a to pomocou kľúčového makroekonomického indikátora celkovej výkonnosti, HDP. Graf 4 zobrazuje vývoj príjmov z DPH, HDP a celkových príjmov ŠR od roku 1993 až po rok 2023. Dáta boli upravené na miliardy Kč z pôvodných miliónov pre ich vizuálne zjednodušenie. Vývoj HDP je zobrazený za obdobie od roku 1993 až po rok 2022, hodnota pre rok 2023 nie je zahrnutá, keďže dáta týkajúce sa tohto roku sú v čase písania práce iba predpokladané a nie sú finálne. HDP, ako je vidieť z grafu 4, má rastúcu tendenciu, v priemere je medziročný nárast HDP v hodnote 192,43 miliárd Kč. Najväčší nárast zaznamenalo HDP v roku 2022, kedy sa krajina spamätávala z pandémie, vzrástol zahraničný dopyt a teda aj hodnoty vývozu a dovozu. Firmy začali opäť investovať a spotrebitelia zvýšili dopyt po komoditách (Ekonomika za celý rok 2022 vzrostla o 2,4 %, © 2023). Prepady v rámci HDP korešpondujú s poklesmi príjmov štátneho rozpočtu, zapríčinenými už spomínanými ekonomickými krízami.

Graf 4 Vývoj príjmov z DPH, celkových príjmov ŠR a HDP za roky 1993 až 2023

Zdroj: 2 Sestava 1116 - "Vybrané ukazatele státního rozpočtu (zdroj MF ČR, odhady ČNB)". © 2024; Údaje z výběru daní, © 2024 a Tab. 04.01. Základní ukazatele národního hospodářství (1990-2023), © 2024 - Vlastné spracovanie

Vizuálne je možné konštatovať vzájomný vzťah vývoja príjmov štátneho rozpočtu a HDP. Ahuja (2020, s. 16) tvrdí, že HDP je tvorené súčtom celkových hodnôt finálnej produkcie, všetkými nákladmi na spotrebu a investície spotrebiteľov, firiem a vlády, a tokom všetkých príjmov spojených s výrobnými faktormi, teda daňovými príjmami, ktoré sú najväčšou súčasťou príjmov štátneho rozpočtu. Pomocou regresnej analýzy (Príloha P II) bola zistená závislosť celkových príjmov ŠR na HDP. Koeficient intercept tvrdí, že pokiaľ by HDP bolo nulové, príjmy ŠR by dosahovali v priemere 31,284 miliárd Kč. V skutočnosti je priemerná výška príjmov ŠR v hodnote 968,82 miliárd Kč, čo v porovnaní s hypotetickou situáciou nulového HDP, svedčí o závislosti príjmov ŠR na HDP, a silu tejto závislosti zobrazuje korelačná analýza. Korelačný koeficient v hodnote 0,995 dokazuje vysokú mieru závislosti príjmov ŠR na HDP.

Keďže príjmy z DPH majú podstatný vplyv na príjmy ŠR, na ktoré má veľký vplyv HDP, je možné konštatovať vplyv HDP na príjmy z DPH. Regresná analýza v prílohe P II dokazuje

závislost' příjmov z DPH na HDP a to pomocou koeficientu intercept, ktorý tvrdí, že pokiaľ by HDP bolo nula, priemerná výška príjmov z DPH by bola v negatívnych hodnotách, teda - 54,67 miliárd Kč. Korelačný koeficient zobrazený v tabuľke 6, v hodnote 0,991, značí vysokú mieru závislosti príjmov z DPH na HDP.

Tabuľka 6 Výsledok korelácie príjmov z DPH, celkových príjmov ŠR a HDP

	<i>Príjmy z DPH</i>	<i>Celkové príjmy ŠR</i>	<i>HDP</i>
Príjmy z DPH	1		
Celkové príjmy ŠR	0,986762252	1	
HDP	0,991397829	0,995111098	1

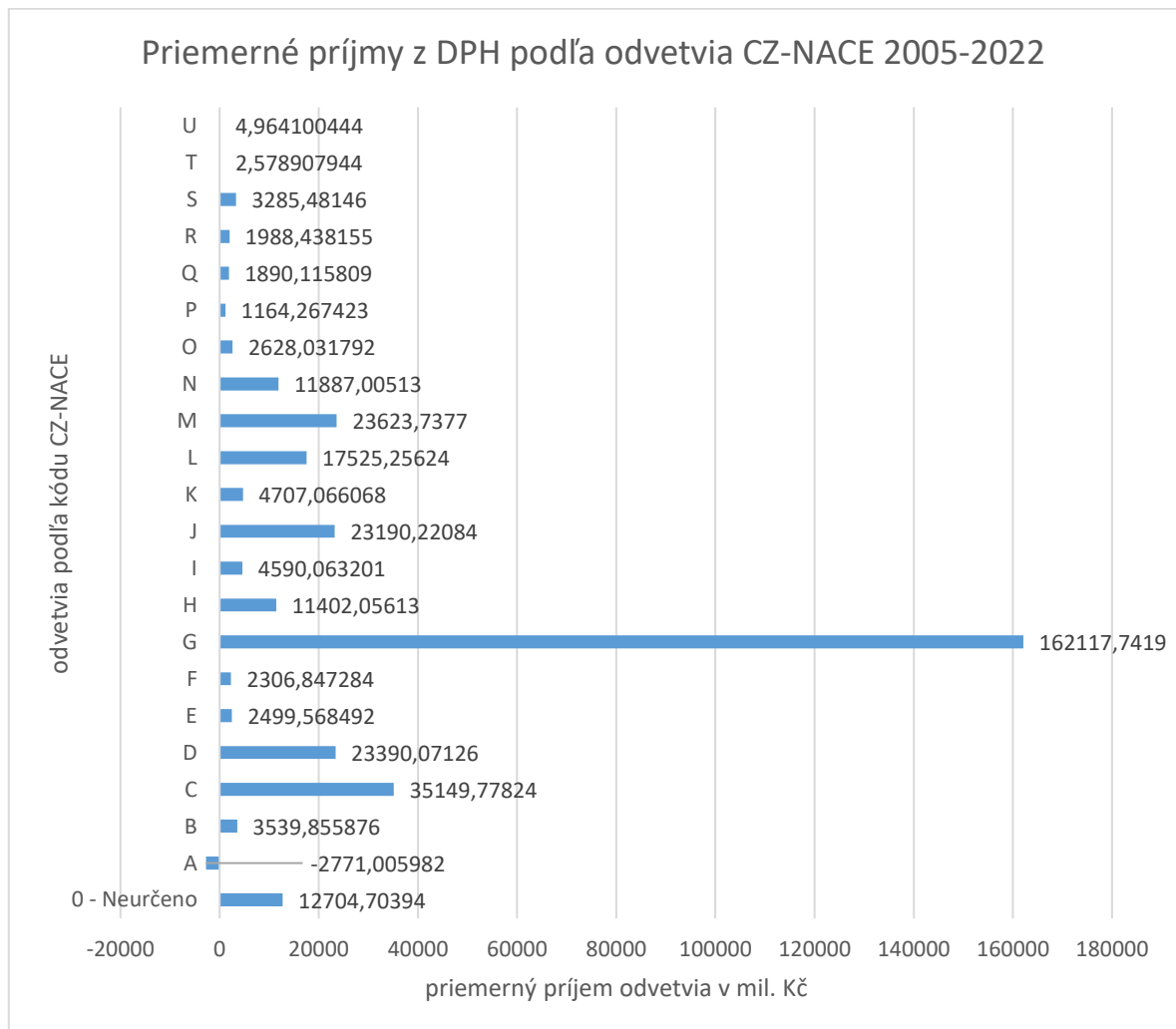
Zdroj: Vlastné spracovanie

4.3 Analýza odvodu DPH z ekonomických činností rozdelených podľa klasifikácie CZ-NACE

Príjmy z DPH tvoria neoddeliteľnú a dôležitú súčasť celkových príjmov ŠR. Príjmy z DPH sú jedným z najvýznamnejších zdrojov verejných financií a ako bolo preukázané, príjmy ŠR sú na nich vysoko závislé. Zodpovednosť za výšku príjmov z DPH majú odvody DPH z jednotlivých odvetví ekonomických činností. Pre tento účel boli využité údaje dostupné z výberu daní dostupné na stránkach Finančnej správy Českej republiky.

Z týchto údajov bol vypočítaný priemer príjmov z DPH jednotlivých ekonomických činností rozdelených podľa klasifikácie CZ-NACE za obdobie od roku 2005 až po rok 2022. Ako som už uviedla v kapitole 2.3, pre účely tejto práce sú dôležité jednotlivé sekcie, teda prvá úroveň klasifikácie označené písmenami A až U, definované v tabuľke 1. Vypočítané priemery odvodu DPH pre jednotlivé sekcie ekonomických činností zobrazuje graf 5.

Graf 5 Priemerné príjmy z DPH podľa odvetvia CZ-NACE v období od roku 2005 až 2022

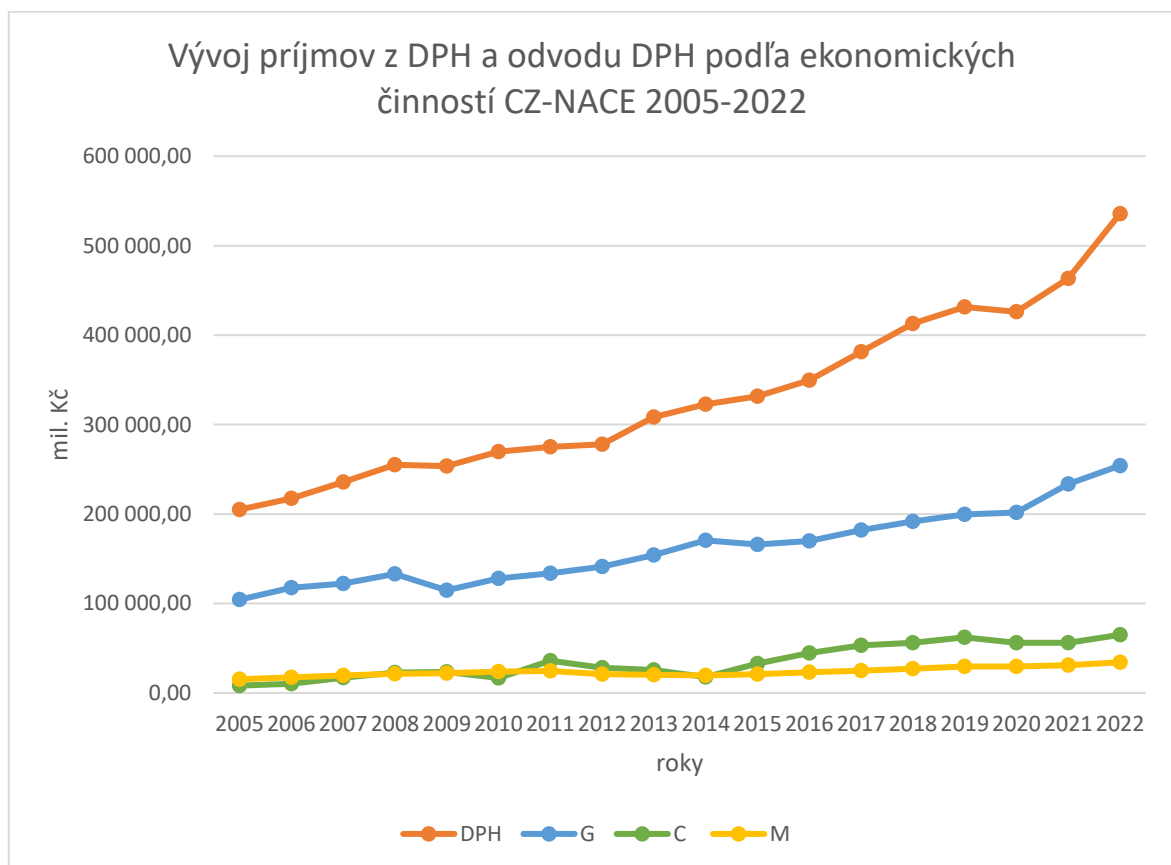
Zdroj: Údaje z výberu daní, © 2024 - Vlastné spracovanie

Podľa vypočítaných priemerov najviac prispieva do príjmov z DPH ekonomická činnosť pod kódom G, veľkoobchod a maloobchod, oprava a údržba motorových vozidiel, v hodnote 162 117,74 miliónov Kč. Na druhom mieste v rámci prispievania do príjmov z DPH je spracovateľský priemysel pod kódom C s priemernou hodnotou 35 149,78 miliónov Kč. Tretím najväčším prispievateľom sú odborné, vedecké a technické činnosti, kód M, v priemernej hodnote 23 623,74 miliónov Kč. Naopak najmenej prispievajúcimi ekonomickými činnosťami sú činnosti domácností ako zamestnávateľov a činnosti domácností produkujúcich bližšie neurčené výrobky a služby pre vlastnú potrebu, klasifikované pod kódom T, ktoré v priemere odvádzali DPH v hodnote 2,57 milióna Kč. O takmer dvojnásobok, v priemernej hodnote 4,96 milióna Kč, prispievajú činnosti exteritoriálnych organizácií a orgánov, kód U. Činnosť poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu, klasifikované pod kódom A, v priemere dosahuje negatívnu hodnotu, - 2 771

miliónov Kč. Toto je spôsobené napríklad veľkou škálou oslobodení od dane s nárokom na odpočet, vývozom výrobkov do iných štátov a prevyšovaním DPH na vstupe nad DPH na výstupe.

Zatiaľ sú teda odpoveďou na otázku 4, „Ktoré odvetvie ekonomických činností najviac prispieva pomocou DPH do štátneho rozpočtu?“, činnosti veľkoobchodu a maloobchodu, opravy a údržba motorových vozidiel (kód G), spracovateľský priemysel (kód C), a odborné, vedecké a technické činnosti (kód M). Odpoveď je založená na priemere hodnôt za sledované obdobie, teda rokov 2005 až 2022. Graf 6 zobrazuje hodnoty príjmov z DPH a príjmov z DPH podľa odvetví CZ-NACE za uvedené roky, sústreďuje sa na tri ekonomické činnosti, ktoré sú v priemere najväčšími prispievateľmi do príjmov z DPH.

Graf 6 Vývoj príjmov z DPH a odvodu DPH podľa ekonomických činností CZ-NACE za roky 2005 až 2022 v mil. Kč

Zdroj: Údaje z výberu daní, © 2024 - Vlastné spracovanie

Línia DPH (oranžová) a línia odvodu DPH z ekonomických činností klasifikovaných kódom G (modrá) sú vizuálne podobné. Modrá línia má rastúci charakter a udržiava si najvyššiu hodnotu spomedzi všetkých ekonomických činností za celé sledované obdobie a jej medziročný priemerný nárast má hodnotu 8,81 miliárd Kč. Línie odvodu DPH

z ekonomických činností klasifikovaných kódem C (zelená) a kódem M (žltá) v prvej polovici sledovaného obdobia navzájom oscilovali a v niektorých rokoch mali veľmi podobné hodnoty. Až od roku 2015 začal spracovateľský priemysel napredovať a zabezpečil si tak druhé miesto v rámci odvodu DPH.

Z grafu 6 teda vyplýva, že odvod DPH z činnosti veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel tvorí najväčšiu časť príjmov z DPH a teda z hľadiska DPH prispieva najviac do štátneho rozpočtu. Tabuľka 7 zobrazuje presné údaje za sledované obdobie, roky 2005 až 2022, vyjadruje percentuálny pomer ekonomickej činnosti klasifikovanej pod kódom G na príjmoch z DPH a priemer jednotlivých hodnôt.

Tabuľka 7 Vývoj príjmov z DPH a odvodu DPH z ekonomickej činnosti veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel za roky 2005 až 2022 v mil. Kč

	DPH	Odvod DPH z G = činnosť veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel	Pomer G/DPH
2005	204 940,90	104 272,23	50,88%
2006	217 394,47	117 669,07	54,13%
2007	235 844,33	122 438,42	51,91%
2008	254 939,21	132 884,11	52,12%
2009	253 463,74	114 608,86	45,22%
2010	269 581,51	127 920,14	47,45%
2011	275 188,23	133 718,01	48,59%
2012	278 052,19	141 082,32	50,74%
2013	308 300,25	154 302,31	50,05%
2014	322 661,77	170 452,58	52,83%
2015	331 603,73	165 919,76	50,04%
2016	349 459,70	170 044,02	48,66%
2017	381 434,76	182 143,62	47,75%
2018	413 012,57	191 844,55	46,45%
2019	431 311,08	199 496,16	46,25%
2020	426 197,71	201 620,16	47,31%
2021	463 265,00	233 553,59	50,41%
2022	535 733,93	254 149,43	47,44%
Priemer	330 688,06	162 117,74	49,02%

Zdroj: Údaje z výberu daní, © 2024 - Vlastné spracovanie

V priemere tvorí ekonomická činnosť klasifikovaná pod kódom G 49,02 % z príjmov DPH, v rámci sledovaných rokov sa tento priemer pohybuje medzi 45 % až 54 % z príjmov z DPH. Výška odvodu DPH z ekonomickej činnosti klasifikovanej pod kódom G okrem rokov 2009 a 2015 každoročne rastie. Podľa údajov dostupných na stránkach českého štatistického

úradu, v časti obchod - časové rady, osoby, podnikajúce v rámci činností veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel, prosperujú. Ich spoločný výsledok hospodárenia sa zvyšuje a pokles VH bol zaznamenaný iba v rokoch 2009 a 2020, kedy bola ekonomika zasiahnutá globálnou ekonomickou krízou a pandémiou COVID-19.

Závislosť príjmov z DPH na odvode DPH z ekonomických činností klasifikovaných pod kódom G je samozrejماً, keďže odvod DPH z ekonomických činností klasifikovaných pod kódom G tvorí v priemere takmer 50 % z celkových príjmov z DPH v rámci ŠR. Mieru tejto závislosti zisťuje korelačná analýza, ktorej výsledkom je korelačný koeficient v hodnote 0,9878, čo značí vysokú mieru tejto závislosti.

Odvod DPH z ekonomických činností klasifikovaných pod kódom G je veľmi významný v rámci výšky príjmov z DPH, keďže tento odvod tvorí v priemere 49 % príjmov z DPH, ktoré následne tvoria v priemere 26 % celkových príjmov ŠR. To znamená, že pomocou príjmov z DPH tvorí odvod DPH z ekonomických činností veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel v prepočte 12,75 % celkových príjmov štátneho rozpočtu.

CELKOVÉ ZHRNUTIE ANALÝZY

Cieľom práce bolo analyzovať vývoj a vplyv dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky. Táto analýza bola vykonaná pomocou regresnej štatistiky, ktorá obsahuje korelačnú analýzu a regresnú analýzu. Regresná analýza zisťuje či existuje závislosť medzi dvoma premennými, následne korelačná analýza skúma silu tejto závislosti. Pre správny výstup analýzy sú stanovené cieľové otázky.

Prvá otázka je: „Existuje vzťah medzi príjmami z DPH a výškou celkových príjmov štátneho rozpočtu?“. Regresná analýza v rámci kapitoly 4 potvrdzuje nie len existenciu vzťahu medzi príjmami z DPH a výškou celkových príjmov ŠR ale aj preukazuje závislosť celkových príjmov ŠR na príjmoch z DPH, a udáva rovnicu lineárnej regresie, pre výpočet výšky celkových príjmov ŠR za použitia neznámej X, teda príjmov z DPH. Rovnica lineárnej regresie pre príjmy ŠR je nasledovná:

$$\text{Celkové príjmy ŠR} = 200\,906,48 + 2,952 * \text{Príjmy z DPH} + \varepsilon$$

Silu závislosti príjmov ŠR na príjmoch z DPH zobrazuje korelačná analýza, ktorá tvrdí, že výška celkových príjmov ŠR je vysoko ovplyvnená výškou príjmov z DPH a s presnosťou 97,74 % je možné určiť výšku celkových príjmov ŠR na základe príjmov z DPH.

Druhá otázka sa týka podielu príjmov z DPH na príjmoch ŠR. Analýza vývoja príjmov z DPH a príjmov ŠR ukazuje rovnaké reakcie na udalosti v rámci ekonomiky, konkrétne na globálne krízy. Príjmy z DPH tvoria v priemere 26 % z príjmov ŠR a za celé sledované obdobie sa pomer príjmov z DPH na príjmoch ŠR pohyboval v rozmedzí 22 % až 33 %.

Tretia otázka sa zameriava na vplyv sadzieb DPH na príjmy z DPH. Analýza dokazuje vzťah medzi zvyšovaním sadzieb DPH a zvyšovaním príjmov z DPH, avšak na výšku príjmov z DPH vplývajú aj ďalšie faktory, ako napríklad správanie spotrebiteľa, ktoré je nepredvídateľné. Takže v rámci príjmov z DPH majú aj zmeny sadzieb DPH vplyv na výšku príjmov štátneho rozpočtu, spolu s hospodárením a ekonomikou situáciou štátu, infláciou, svetovou ekonomikou a nezamestnanosťou.

Ďalej je analyzovaný vzťah príjmov ŠR a HDP, konkrétne je zistená silná závislosť príjmov ŠR na HDP a teda aj príjmov z DPH na HDP. V spojitosti s hospodárením štátu sú analyzované odvody DPH z jednotlivých ekonomických činností klasifikovaných pod kódmi CZ-NACE a je zodpovedaná štvrtá cieľová otázka: „Ktoré odvetvie ekonomických činností najviac prispieva pomocou DPH do štátneho rozpočtu?“. Prvotné výpočty ukazujú,

že v rámci odvodov DPH v priemere najviac prispievajú do štátneho rozpočtu činnosti veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel klasifikovaných pod kódom G. Následná analýza dokázala pravdivosť prvotných výpočtov a potvrdila, že činnosti klasifikované pod kódom G pomocou odvodu DPH najviac prispievajú do štátneho rozpočtu.

V konečnom dôsledku, analýza vývoja a vplyvu DPH na príjmy ŠR dokazuje významný vplyv dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky. Regresná a korelačná analýza potvrdili kľúčové postavenie príjmov z DPH v rámci finančnej stability štátneho rozpočtu, a vysokú presnosť predpovedania výšky celkových príjmov ŠR na základe príjmov z DPH. Štvrtinový podiel príjmov z DPH na celkových príjmoch ŠR a ich spoločné reakcie na ekonomické udalosti vyzdvihujú dôležitosť správy DPH. Ďalej analýza vzťahu medzi zmenami sadzieb DPH a príjmami z DPH predpokladá, že výška sadzieb DPH nie je jediným faktorom ovplyvňujúcim výšku príjmov z DPH, a aj inflácia a spotrebiteľské správanie zohrávajú v rámci príjmov z DPH dôležitú úlohu. Silná závislosť príjmov z DPH od HDP a určenie kľúčových odvetví ekonomických činností, najmä veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel, zdôrazňujú význam strategických rozhodnutí v oblasti hospodárskej politiky. Tieto výsledky poskytujú cenné informácie pre rozvoj politiky zameranej na maximalizáciu príjmov štátneho rozpočtu a posilnenie hospodárskej stability Českej republiky.

ZÁVER

Bakalárska práca sa skladá z teoretickej a praktickej časti. Cieľom bakalárskej práce bolo analyzovať vývoj a vplyv dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky. Tento cieľ je dosiahnutý pomocou štatistickej analýzy dát príjmov z dane z pridanej hodnoty a celkových príjmov štátneho rozpočtu dostupných za obdobie trvania súčasnej Českej republiky.

Teoretická časť bakalárskej práce je zameraná na literárnu rešerš základných ekonomických pojmov spojených s témou práce. V prvej kapitole je definovaný štátny rozpočet, vlastnosti a zásady štátneho rozpočtu, a jeho príjmy a výdaje. Príjmy štátneho rozpočtu sú rozdelené podľa druhového hľadiska a dôraz je kladený na daňové príjmy, v rámci ktorých je definovaná daň, pomocou daňovej sústavy sú dane rozdelené a ich celoštátny hrubý výnos je prerozdelený podľa rozpočtového určenia daní. V poslednom bode prvej kapitoly je definovaná správa štátneho rozpočtu a úrady zodpovedné za správu daní na území Českej republiky. Druhá kapitola definuje daň z pridanej hodnoty, vysvetľuje jej harmonizáciu zo strany Európskej únie a legislatívnu úpravu v rámci ČR. Ďalej definuje daňové subjekty DPH, aktuálne sadzby DPH a ich vývoj, a predmet dane z pridanej hodnoty.

Praktická časť v prvej kapitole definuje a analyzuje indikátory hospodárenia štátu. V druhej kapitole analyzuje vplyv dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu a je zistená silná závislosť príjmov ŠR na príjmoch z DPH, ktoré tvoria v priemere 26 % z celkových príjmov ŠR. Druhá kapitola je rozdelená na niekoľko podkapitol. Prvá analyzuje vplyv zmien sadzieb DPH na výšku príjmov z DPH a príjmov ŠR a čiastočne potvrdzuje, že zvyšovanie sadzieb DPH vedie k zvýšeniu príjmov z DPH, keďže výšku príjmov z DPH ovplyvňujú aj iné faktory ako napríklad správanie spotrebiteľa. Ďalšia podkapitola skúma závislosť príjmov ŠR a príjmov z DPH na HDP, a stanovuje silnú závislosť príjmov ŠR a príjmov z DPH na výške HDP. Posledná podkapitola sa zameriava na odvod DPH rozdelený podľa odvetví ekonomických činností a určuje, že ekonomická činnosť veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel pomocou odvodu DPH najviac prispieva do príjmov ŠR. V poslednej kapitole praktickej časti je zhrnutá analýza, je odpovedané na cieľové otázky a sú zhodnotené výsledky vyplývajúce z analýzy vývoja a vplyvu dane z pridanej hodnoty na príjmy štátneho rozpočtu Českej republiky.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATURY

AHUJA, H.L., 2020. *Principles of macroeconomics: for B.A. and B. Com. students*. New delhi: S. Chand & company PVT. LTD. ISBN 978-93-8374-693-4

BERNARDI, Luigi; CHANDLER, Mark W. S. a GANDULLIA, Luca, PROFETA, Paola, PELLEGRINO, Simone et al., 2017. *Tax systems and tax reforms in new EU members.: Routledge studies in the modern world economy*. London: Routledge, Taylor & Francis Group. ISBN 978-04-1565-433-3

Co je HDP?. © 2024. Online. Moneta.cz Dostupné z: <https://www.moneta.cz/slovník-pojmu/detail/hdp> [cit. 2024-06-28].

Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax. © 2006 - 2024. Online. European Union. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/112/oj>

COVID-19: Dopady a cesty z krízy. © 2022. Republiková únia zamestnávateľov. Dostupné z: <http://www.ia.gov.sk/> [cit. 2024-06-25].

ČERNOHORSKÝ, Ján, 2020. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-1809-0.

Česká ekonomika na konci roku 2023 mírně rostla. © 2024. Český statistický úřad. Online. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/ceska-ekonomika-na-konci-roku-2023-mirne-rostla>

ČESKO, 2000. Zákon č. 243 ze dne 09. srpna 2000, o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům. Online. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupná také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-243> [cit. 2024-07-05]

ČESKO, 2004. Zákon č. 235 ze dne 1. května 2004, o dani z přidané hodnoty. In: *Zákony pro lidi*. 2024. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-235?text=235%2F2004> [cit. 2024-06-19]

ČESKO, 2021. Vyhláška č. 412 ze dne 15. listopadu 2021, o rozpočtové skladbě. In: *Zákony pro lidi*. 2010–2024. Dostupná také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-412> [cit. 2024-07-02].

DANĚ Z PŘIDANÉ HODNOTY. © 2024. Online. Bellcons.cz Dostupné z: <https://www.bellcons.cz/dph-dan-z-pridane-hodnoty/> [cit. 2024-06-24].

DPH celkový vývoj – hodnoty. © 2024. Online. Kurzy.cz Dostupné z: https://www.kurzy.cz/hodnoty/dph/celkovy_vyvoj/ [cit. 2024-04-20]

Ekonomika za celý rok 2022 vzrostla o 2,4 %. © 2023. Svaz průmyslu a dopravy České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/muze-vas-zajimat/ekonomika-v-cislech/15922-ekonomika-za-cely-rok-vzrostla-o-2-4>

Experti: Česko je sice z recese venku, ale ekonomicky zaostává a roste příliš pomalu. © 2023. Aktualne.cz. Online. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/ekonomove-v-diskusi-v-ct-ceska-ekonomika-roste-prilis-pomalu/r~db83e210766a11ee82b7ac1f6b220ee8/> [cit. 2024-07-19]

Glossary: Statistical classification of economic activities in the European Community (NACE). © 2023. European commission. Online. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Statistical_classification_of_economic_activities_in_the_European_Community_\(NACE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Statistical_classification_of_economic_activities_in_the_European_Community_(NACE)) [cit. 2024-06-24].

HELLER, Ján. © 2007. *Hrubý domácí produkt - 4. čtvrtletí 2006.* Online. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/hruby-domaci-produkt-4-ctvrtleti-2006-kfk682gzma> [cit. 2024-06-28].

HRBKOVÁ, Jana; DISMAN, Petr; JEŠKO, Vladimír; LIŠKA, Václav; MAREK, Břivoj a ŘÍMANOVÁ, Dana. 2020. *Společenské vědy pro techniky: Ekonomie, právo, politologie - 2., aktualizované a rozšířené vydání.* Praha. Grada Publishing. ISBN 978-80-271- 1869-4

JELÍNKOVÁ, Barbora; HURAJ, Ondrej a DOVAL, Marek. © 2009. *Ekonomická kríza a jej dopady na Českú republiku.* Online. Dostupné z: <https://www.securityoutlines.cz/ekonomicka-kriza-a-jej-dopady-na-cesku-republiku/> [cit. 2024-06-25].

KERMIET, Vladimír, © 2021. *Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2020.* Online. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2020> [cit. 2024-06-28]

KLASIFIKACE EKONOMICKÝCH ČINNOSTÍ: (CZ-NACE). © 2008. Český statistický úřad. Online. Praha: Český statistický úřad. ISBN 978-80-250-1660-2. Dostupné také z: http://www.haska-security.eu/userFiles/klasifikace_cinnosti_cz-nace.pdf

KUNEŠ, Zdeněk; POLANSKÁ, Pavla; GALOČÍK, Svatopluk a PAIKERT, Oto, 2024. *DPH 2024: výklad s příklady*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-7167-5.

LAJTKEPOVÁ, Eva, 2021. *Veřejné finance v praxi České republiky*. Brno: CERM, akademické nakladatelství. ISBN 978-80-7623-064-4.

Ministerstva. © 2024. Gov.cz Online. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/ministerstva/> [cit. 2024-07-04].

MÜLLEROVÁ, Libuše a ŠINDELÁŘ, Michal, 2022. *Účetnictví a daně kapitálových obchodních společností: pro všechny s.r.o. a a.s.* Praha. Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3459-5.

NERUDOVÁ, Danuše, 2017. *Daňová politika v Evropské unii*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-682-3.

Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2022. © 2023. Ministerstvo financí České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2023/pokladni-plneni-sr-49823>

Rozpočtové určení daní: Grafické schéma. © 2024. Online. Finanční správa. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/danovy-system-cr/rozpocetove-urceni-dani> [cit. 2024-07-05]

Sestava 1116 - "Vybrané ukazatele státního rozpočtu (zdroj MF ČR, odhady ČNB)". © 2024. Česká národní banka. Dostupné z: https://www.cnb.cz/arad/#/cs/display_link/set_1116 [cit. 2024-06-27].

Státní rozpočet 2023 v kostce: kapesní příručka Ministerstva financí ČR. © 2023. Online. Ministerstvo financí České republiky, Sekce Veřejné rozpočty. Praha. ISBN 978-80-7586-059-0. Dostupné z: www.mfcr.cz/rozpocet-v-kostce [cit. 2024-04-03].

Státní rozpočet. © 2024. Online. Kb.cz Dostupné z: [https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-s/statni-rozpocet#:~:text=Pokud%20rozpo%C4%8Det%20nen%C3%AD%20vyrovnan%C3%BD%2C%20mluv%C3%ADme,deficit\)%20zase%20p%C5%99i%20jeho%20schodku](https://www.kb.cz/cs/podpora/slovník/vyrazy-zacinajici-na-s/statni-rozpocet#:~:text=Pokud%20rozpo%C4%8Det%20nen%C3%AD%20vyrovnan%C3%BD%2C%20mluv%C3%ADme,deficit)%20zase%20p%C5%99i%20jeho%20schodku) [cit. 2024-06-28].

ŠIROKÝ, Jan, 2018. *Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 28 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace včetně judikátů SDEU, společný konsolidovaný*

základ daně (CCCTB), akční plán BEPS, zdanění finančního sektoru. 7. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges. ISBN 9788075022745.

Tab. 04.01. *Základní ukazatele národního hospodářství (1990-2023).* © 2024. Český statistický úřad. Online. Dostupné z: https://csu.gov.cz/docs/107508/0118ac24-9869-6666-12dd-c6ba424d7280/32018124_0401.xlsx [cit. 2024-06-28].

Údaje z výběru daní. © 2024. Online. Finanční správa Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/danova-statistika> [cit. 2024-06-27].

VANČUROVÁ, Alena a ZÍDKOVÁ, Hana, 2012. *Daňový systém ČR: cvičebnice. 3. díl, Selektivní daně ze spotřeby, daň z přidané hodnoty, majetkové daně.* Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-173-5.

ZÍDKOVÁ, Hana, 2023. *Daň z přidané hodnoty: efektivita jejího systému a výběru v Evropské unii.* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica. ISBN 978-80-245-2487-0

ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK

atď.	A tak ďalej
ČR	Česká republika
DP	Daňová povinnosť
DPFO	Daň z príjmov fyzických osôb
DPH	Daň z pridanej hodnoty
DPPO	Daň z príjmov právnických osôb
EÚ	Európska Únia
Kč	Koruna česká
MFČR	Ministerstvo financií Českej republiky
mil.	Milión
mld.	Miliarda
Sb.	Sbírka
ŠR	Štátny rozpočet
VH	Výsledok hospodárenia
ZDPH	Zákon o dani z pridanej hodnoty

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Schéma daňovej sústavy ČR.....	15
Obrázok 2 Rozpočtové učenie daní v ČR.....	17

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Prvá úroveň klasifikácie CZ-NACE.....	25
Tabuľka 2 Vývoj sadzieb DPH od vzniku ČR.....	28
Tabuľka 3 Vývoj príjmov z DPH a celkových príjmov štátneho rozpočtu v mil. Kč 1993 - 2023	37
Tabuľka 4 Výsledok korelačnej analýzy príjmov z DPH a celkových príjmov ŠR	39
Tabuľka 5 Vzťah zmien sadzieb DPH a zmien príjmov z DPH a príjmov ŠR.....	40
Tabuľka 6 Výsledok korelácie príjmov z DPH, celkových príjmov ŠR a HDP.....	44
Tabuľka 7 Vývoj príjmov z DPH a odvodu DPH z ekonomickej činnosti veľkoobchodu a maloobchodu, opráv a údržby motorových vozidiel za roky 2005 až 2022 v mil. Kč	47

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Saldo hospodárenia ČR v rokoch 1993 až 2023.....	32
Graf 2 Vývoj HDP v bežných cenách v rokoch 1993 až 2022	33
Graf 3 Vývoj príjmov DPH a celkových príjmov ŠR.....	36
Graf 4 Vývoj príjmov z DPH, celkových príjmov ŠR a HDP za roky 1993 až 2023	43
Graf 5 Priemerné príjmy z DPH podľa odvetvia CZ-NACE v období od roku 2005 až 2022	45
Graf 6 Vývoj príjmov z DPH a odvodu DPH podľa ekonomických činností CZ-NACE za roky 2005 až 2022 v mil. Kč.....	46

ZOZNAM PRÍLOH

PRÍLOHA P I: regresná štatistika príjmov z DPH a celkových príjmov	61
PRÍLOHA P II: regresná štatistika celkových príjmov a HDP; Príjmov z DPH a HDP	62
PRÍLOHA P III: regresná štatistika odvodu DPH z EKONOMICKEJ činnosti VEĽKOOBCHODU a maloobchodu, opravy a údržby motorových vozidiel a príjmov z DPH.....	63

PRÍLOHA P I: REGRESNÁ ŠTATISTIKA PRÍJMOV Z DPH A CELKOVÝCH PRÍJMOV

SUMMARY OUTPUT						
<i>Regression Statistics</i>						
Multiple R	0,989037165					
R Square	0,978194514					
Adjusted R Square	0,977442601					
Standard Error	60771,81968					
Observations	31					
<i>ANOVA</i>						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	1	4,80465E+12	4,80465E+12	1300,94055	1,20414E-25	
Residual	29	1,07103E+11	3693214068			
Total	30	4,91176E+12				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	200906,4799	23926,25412	8,396904877	2,96512E-09	151971,7958	249841,1641
X variable 1	2,952364939	0,081854265	36,06855347	1,20414E-25	2,784954169	3,119775708

PRÍLOHA P II: REGRESNÁ ŠTATISTIKA CELKOVÝCH PRÍJMOV A HDP; PRÍJMOV Z DPH A HDP

SUMMARY OUTPUT		Celkové príjmy ŠR a HDP				
<i>Regression Statistics</i>						
Multiple R	0,995111098					
R Square	0,990246098					
Adjusted R Square	0,989897744					
Standard Error	37,27436224					
Observations	30					
<i>ANOVA</i>						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	1	3949510,011	3949510,011	2842,645977	1,05917E-29	
Residual	28	38902,58626	1389,378081			
Total	29	3988412,598				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	31,28498835	18,30548326	1,709050119	0,098504987	-6,212094293	68,78207098
X variable 1 (HDP)	0,248021235	0,004651869	53,31647004	1,05917E-29	0,238492313	0,257550156
SUMMARY OUTPUT		Príjmy z DPH a HDP				
<i>Regression Statistics</i>						
Multiple R	0,991397829					
R Square	0,982869655					
Adjusted R Square	0,982257857					
Standard Error	16,66734519					
Observations	30					
<i>ANOVA</i>						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	1	446293,6544	446293,6544	1606,526346	2,82299E-26	
Residual	28	7778,411077	277,8003956			
Total	29	454072,0655				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	-54,67176501	8,185352879	-6,679219066	3,00385E-07	-71,4387003	-37,90482971
X variable 1 (HDP)	0,083373419	0,002080097	40,0814963	2,82299E-26	0,079112532	0,087634305

**PRÍLOHA P III: REGRESNÁ ŠTATISTIKA ODVODU DPH Z
EKONOMICKEJ ČINNOSTI VEĽKOOBCHODU
A MALOOBCHODU, OPRAVY A ÚDRŽBY MOTOROVÝCH
VOZIDIEL A PRÍJMOV Z DPH**

SUMMARY OUTPUT						
<i>Regression Statistics</i>						
Multiple R	0,987824825					
R Square	0,975797886					
Adjusted R Square	0,974285254					
Standard Error	14965,72416					
Observations	18					
<i>ANOVA</i>						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	1	1,44485E+11	1,44485E+11	645,0992647	2,33695E-14	
Residual	16	3583566392	223972899,5			
Total	17	1,48068E+11				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	-22455,67576	14344,43434	-1,565462619	0,13703614	-52864,51814	7953,16662
X variable 1	2,17831641	0,085764526	25,39880439	2,33695E-14	1,996503737	2,360129082